

გიორგი გობოლაშვილი

ბედი ქართული ენისა
ათასწლეულთა მიჯნასთან

გიორგი გოგოლაშვილი

ბედი ქართული ენისა
ათასწლეულთა მიჯნასთან

თბილისი
2009

აქსენტი ცაგარელი ამბობდა თურმე იაკობ გოგებაშვილზე (ჯერ ბოდიშს მოისდიდა და მერე იტყოდაო): „ქართველებს და ქართულ ენას ისეთი ასარბასარა დარაჯი ჰყავს, რომ მას ვერაფერს ვერაფერს დააკლებსო, არავის გაასარებს, თუ ჯიბრზე მიდგა საქმეო“...

ვაი, როგორ სჭირდება დღეს ქართველებსა და ქართულ ენას ასეთი „ასარბასარა დარაჯი!“...

დინანი და
კომპიუტერული უსრუნველყოფა
პაატა მამფორიასი

ერი დედაა ენისა. ენა კი ხალხის გონ-
ებრივი და ზნეობრივი საუნჯის გასაღებია.
იგი არის უმთავრესი ბურჯი ეროვნებისა.
რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს. ამიტომ
ცეცხლზე შემოდგმულ რძესაგვით უნდა
თვალყურის დევნება ენას... ჰოდა, კრუ-
ლია მისი სსენება, ვინც დაგმობს დედა-
ენასა! – ეს ქართული აზრია ილიას, აკაკის,
იაკობის, ვაჟას, გ. ორბელიანისა და ანას
მიერ გადმოცემული. ამ აზრმა მიბიძგა ამ
წიგნის შექმნისაკენ...

„ბედი ქართული ენისა“ ბოლო წლებში
დაწერილი წერილებისა თუ საუბრების კრე-
ბულია. ყველა მათგანი სხვადასხვა დროს
სხვადასხვა გაზეთში ქვეყნდებოდა. ყოველი
წერილის გამოქვეყნებისას მეგონა, ამ თე-
მაზე საუბარი აღარ მომიწევდა – წერილი
მიზანს მიაღწევდა... ეს გამოუსწორებელი
ოპტიმისტის ფიქრი ყოფილა: იმ წერილმა
თუ ვერ მიაღწია მიზანს, ეს მაინც მიაღწევს-
მეთქი... ამ განწყობით დაიწერა ეს წერი-
ლები... იცით, კიდევ რამდენია სათქმელი?
ითქმება კიდევ, რადგან არ ჩანს ნება ამ
საკითხების მოგვარებისა... დედაენის ბედი კი

ყოველდღიურად მძიმდება... დედაენისაც და „დედაენისაც“... ამიტომაცაა, რომ წიგნის პირველი ნაწილი დედაენას – ქართულ ენას – ეხება; მეორე ნაწილი „დედაენას“ – ქართული ენის პირველ სახელმძღვანელოს. მესამე ნაწილად „სიცილნარევი ასოციაციები“ დაჯურთეთ (წიგნიდან „ასოციაციები. ვარდისფერი პარადოქსები“); ეს ის სიცილია, პოეტი რომ ამბობს: „ვინ რა იცის, რომ ეს გული მკვდარია, რომ სიცილი ზოგჯერ ცრემლზე მწარეა“...

ამ თემებზე კარგა ხანია ვწერთ. სამ წიგნადაც გამოვეცით პერიოდულად გამოქვეყნებული მასალა: „ფიქრები დედაენაზე“ (1997), „დედაენა“ – წიგნთა წიგნი“ (2001), „ქართული – ენაღ შეშკული და კურთხეული“ (2004). ესეც „ბედი ქართული ენისა ათასწლეულთა მიჯნასთან“... შეისმენს, ვინც უნდა ისმინოს? ეწევა ბედს ქართული ენა მესამე ათასწლეულის დასაწყისში? ვნახოთ...

ნაწილი I

ბელი ქართული ენისა მესამე ათასწლეულის კარიბჭემთან

ყურადღებას ვთხოვ საქართველოს ხელისუფლებას

*ცეცხლზე შემოდგმულ რძესავით
უნდა თვალყურის დევნება ენას.
ანა კალანდაძე*

თვალს თუ გავადევნებთ ქართული ენის ისტორიას, დავრწმუნდებით, რომ ოდითგანვე ქართველი კაცი დედაენას აღმერთებდა, ყურადღებას არ იკლებდა, უვლიდა, პატრონობდა... კი, ჰქონია შექირვების პერიოდებიც ქართულ ენას, მაგრამ მძიმე ყოფა წარსულს ჩაჰბარებია... გვწამდა და გვწამს, რომ „ენა ხალხთო რამ არის, საზოგადო საკუთრებაა, მაგას კაცი ცოდვილის ხელით არ უნდა შეეხოს“.

დღეს კი რა ხდება?

ისევ ანა კალანდაძეს მოვიშველიებ: „ლამის ისევ „წაცხოს ჩირქი ტაძარსა წმიდას!“ ხალიტერატურო ენის ნორმები ყოველ-

თვის ირღვეოდა. მაგრამ ეს ძალიან ხელშესახები გახდა ქვეყანაში უკანასკნელ ხანებში მომხდარი კატაკლიზმების შედეგად“. ეს 1995 წელს ითქვა. ამის შემდეგ, ამ ათი წლის მანძილზე, განსაკუთრებით ბოლო პერიოდში, ვითარება საგრძნობლად გაუარესდა. ჩვენ შევეცდებით, ზოგადი სურათი დავხატოთ ქართულ ენაზე თავსჩენილი უბედურებისა.

. . .

1935 წელს შეიქმნა სალიტერატურო ქართული ენის ნორმათა დამდგენი სახელმწიფო კომისია, რომელმაც ოთხმოცდაათიან წლებამდე იარსება. კომისიას სათავეში მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ედგა – პრესტუჟულობისათვის; იმისათვის, რომ მის გადაწყვეტილებებს კანონის ძალა ჰქონოდა. ამ კომისიამ ნაყოფიერად იმუშავა. გამოიცა სოლიდური კრებული – „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები“, წიგნი I (1971 წ.), სამი ბიულეტენი ამავე სახელწოდებით (1985-1987 წლებში)... ოთხმოცდაათიან წლებში ამ კომისიის მუშაობა შეწყდა – ეს საბჭოთა სტრუქტურა იყო... არადა, ამგვარი რამ არ ყოფილა არცერთ საბჭოთა რესპუბლიკაში, არც სოციალისტური ბანაკის ქვეყნებში. მეცნიერებმა, მწერლებმა, საზოგადო მოღვაწეებმა დედაენის მოვლა-პატრონობის ეს საშუალება გამოძებნეს და საქმედ აქციეს მეოცე საუკუნის ოცდაათიან წლებში. ჩვენ ეს დიდი ტრადიცია კომუნისტურ წყობას გადავყავოლეთ.

მეცნიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა ბრძოლისა და ძალისხმევის შედეგად 1995 წელს საქართველოს პრეზიდენტთან შეიქმნა „ქართული ენის მუდმივი (!) სახელმწიფო კომისია“. ეს იყო ადრე არსებული კომისიის აღდგენა გაფართოებული უფლებებით. ვერ ვიტყვი, რომ ამ კომისიამ ნაყოფიერად იმუშავა. რამდენიმე ფორმალური სხდომა გაიმართა (ძირითადად სათოთხმეტაპრილოდ და წინასაარჩევნო პერიოდებში...) და დღეს ეს კომისია აღარ არსებობს.

ცხადია, მოსაგვარებელი პრობლემები არ გამქრალა, პირიქით – გამრავლდა კიდევ და ყოველდღიურად ვიძიებ უკონტროლოდ შედეგებს... ცუდად მომუშავე კომისიის ამუშავება, ამოქმედება იყო საჭირო და არა გაუქმება. ჩვენ სხვაგვარად მოვიქცით... ამგვარ ნაბიჯს არასასურველი შედეგები მოჰყვება...

. . .

1995 წლის მოწვევის პარლამენტში შეიქმნა ქართული ენის ქვეკომიტეტი. არსებობდა სერიოზული დასაბუთება ამგვარი ქვეკომიტეტის არსებობის აუცილებლობისა. ჩვენ ასე გვესმის: პარლამენტში კომიტეტისა თუ ქვეკომიტეტის მიზანი საკანონმდებლო საქმიანობაა. ვერ ვიტყვი, რომ ქართული ენის ქვეკომიტეტმა რაიმე მნიშვნელოვანი საქმე გააკეთა. ყოველ შემთხვევაში, საზოგადოებისათვის არაა ცნობილი. მაგრამ არც ამ ქვეკომიტეტის არსებობა-არარსებობის მიზანშეწონილობის შესახებ ყოფილა მსჯელობა... 2004 წლიდან პარლამენტში ქართული ენის ქვეკომიტეტი აღარ არსებობს. რატომ? თუ ცუდად მუშაობდა, მისი უკეთ ამოქმედება იყო საჭირო, თუმცა ეს საკითხი არ დასმულა... უბრალოდ, აღარააო საჭირო...

. . .

ოთხმოცდაათიანი წლების შუა ხანებში საკმაოდ ფართო განხილვის საგანი იყო ენის სახელმწიფო პალატის საჭიროების საკითხი. პრესაში, ტელევიზიაში, ქართული ენის სახელმწიფო კომისიის სხდომებზე მსჯელობდნენ ამ თემაზე და გადაწყდა: 1997 წლიდან შექმნილიყო ენის სახელმწიფო პალატა. პალატის მუშაობის ანგარიში რამდენჯერმე გამოქვეყნდა. ვერ ვიტყვი, რომ იგი ისე მუშაობდა, როგორც წარმომედგინა მისი საქმიანობა, მაგრამ არაერთი სასიკეთო საქმე მაინც გაკეთდა. პალატას რომ ნორმალური საკანონმდებლო ბაზა ჰქონოდა, უკეთესი შედეგები გვექნებოდა. ბევრი იომა თავად პალატამ ენის კანონის შექმნისა და მიღებისათვის, მაგრამ არაფერი გამოუვიდა... და 2004 წელს

ენის სახელმწიფო პალატა განათლების სამინისტროს დაუქვემდებარეს. წერდა პარლამენტის განათლებისა და მეცნიერების კომიტეტის თავმჯდომარე: ეს პალატა პრეზიდენტის ან პარლამენტის დაქვემდებარებაში უნდა იყოსო. არც მისი შეისმინეს და დავიწროვდა პალატის ფუნქციები. ესეც არ აკმარეს: პალატის თავმჯდომარესთან, ლ. ღვინჯილიასთან, ვერ ვითანამშრომლებთო და გადადგომა მოსთხოვეს. ლ. ღვინჯილია ნებით რომ არ წავიდა თანამდებობიდან, პალატა გააუქმეს! მსგავს ფაქტს მე მეორეს არ ვიცნობ! დაგვაიმედა მინისტრმა კ. ლომიაიამ: ენის სახელმწიფო პალატის ნაცვლად სახელმწიფო ენის პალატას შევექმიო და მას ისტორიკოსი (!) ბ. ჯავახია უხელმძღვანელებსო. ეს არ არის სიტყვათა თამაში. განათლების სამინისტროში შეიქმნება სამსახური, რომელმაც სახელმწიფო ენის სწავლებას უნდა მიაქციოს ყურადღება არაქართველ მოსახლეობაში. ეს საქირო საქმეა, მაგრამ სრულიად განსხვავებულია იმისაგან, რასაც ენის პალატა ისახავდა მიზნად...

მოკლედ ენის სახელმწიფო პალატაც წარსულს ჩაბარდა
2004 წელს...

. . .

2004 წლიდან ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში შემცირდა საათები ქართულ ენაში. როცა ამ საკითხით დავინტერესდით, გვითხრეს: საათები სხვა საგნებშიც შემცირდაო, თითქოს ეს შეღავათი ყოფილიყოს ქართულისათვის. ქართულ ენაში საათების შემცირება გვესახება ჩვენ მიუტეველ შეცდომად იმ დროს, როცა საქვეყნოდ განგაშს ტყვს განათლების სამინისტრო, ჩვენი მოსწავლეების ნახევარმა მეოთხე კლასში წერა-კითხვა არ იცისო... მიმოვიხედოთ ირგვლივ; მოვუსმინოთ რადიოსა თუ ტელევიზიას, წავიკითხოთ მომრავლებული ჟურნალ-გაზეთები და ისე შევაფასოთ სკოლებში ქართული ენის საათების შემცირების ფაქტი... გვავიწყდება ისიც, რომ ქართული ენა არ არის რიგითი საგან-

ნი, იგი საგანთ-საგანია, სწავლების ენაა, სახელმწიფო ენაა და ამიტომაც მისი გათანაბრება სწვა საგნებთან სახელმწიფოებრივი დონის შეცდომაა.

. . .

2004 წელს პარლამენტმა მიიღო კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ. სწავლების ენის საკითხი კანონპროექტის განხილვის პერიოდში სერიოზული მსჯელობის საგნად იქცა. შემოთავაზებული ვარიანტი მიუღებლად მიგვაჩნდა. თითქოს კანონშემოქმედები კომპრომისზე წავიდნენ და მე-4 მუხლმა კანონში ასეთი სახე მიიღო: „უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლების ენა არის ქართული, ხოლო აფხაზეთში – აგრეთვე აფხაზური. (სწვა ენაზე სწავლება, გარდა ინდივიდუალური სასწავლო კურსისა, დაშვებულია, თუ ეს გათვალისწინებულია საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებულია საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსთან)“. ფრჩხილების დანიშნულება ამ შემთხვევაში არ მქმნის, მაგრამ ეს არ არის არსებითი. მივაქციოთ ყურადღება: ა) ქართულ უმაღლეს სასწავლებელში ინდივიდუალური სასწავლო კურსები შეიძლება წაკითხული იქნეს არაქართულ ენაზე; ბ) რაიმე სახის საერთაშორისო ხელშეკრულება თუ გაითვალისწინებს, სწავლება შეიძლება იყოს არაქართულ ენაზე და გ) თუ შეთანხმებენ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსთან, სწავლება შეიძლება იყოს არაქართულ ენაზე! ამ შემთხვევაში რაღას ნიშნავს „სწავლება ენა არის ქართული“?

. . .

2004 წელს პარლამენტში განსახილველად შევიდა კანონი ზოგადი განათლების შესახებ. სწავლების ენას მე-4 მუხლი შეეხება:
„1. ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლების ენაა ქართული, ხოლო აფხაზეთში – აგრეთვე აფხაზური.

2. იმ შემთხვევაში, თუ მოსწავლის მშობლიური ენა არ არის ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლების ენა (ე. ი. ქართული ან აფხაზური – გ. გ.), სამეურვეო საბჭო უფლებამოსილია, სასკოლო სასწავლო გეგმაში შეიტანოს მოსწავლის მშობლიური ენის, ან მშობლიურ ენაზე სწავლების პროგრამა არსებული დაფინანსებისა და ეროვნული სასწავლო გეგმების ფარგლებში“.

რბილად რომ ვთქვათ, მეორე პუნქტი უცნაურია. ქართულ სკოლაში თუნდაც ერთმა არაქართველმა შეიძლება მოითხოვოს თავისი მშობლიური ენის შესწავლა, ან თავის მშობლიურ ენაზე სწავლება „არსებული დაფინანსებისა და ეროვნული სასწავლო გეგმების ფარგლებში“... მეორე პუნქტის ასეთი სახით წარმოდგენა მით უფრო გაუგებარი იქნება, თუ გავითვალისწინებთ მესამე პუნქტს: „საქართველოს მოქალაქეებს, რომლებისთვისაც ქართული ენა მშობლიური არ არის, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების რეკომენდაციით სახელმწიფო უქმნის პირობებს ისეთი დაწყებითი, საბაზო და ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების ან მისი სექტორის შესაქმნელად, სადაც სწავლება სორციელდება მათ მშობლიურ ენაზე, ეროვნული სასწავლო გეგმების შესაბამისად...“

მოკლედ: მეორე პუნქტის საფუძველზე კონკრეტულ შემთხვევაში პირველი პუნქტი ძალას კარგავს – სწავლების ენა ადარ არის ქართული!...

. . .

საქართველოს რადიოში იყო გადაცემა „ენაი შეძკული და კურთხეული“ (ავტორი მწერალი თ. ხმალაძე), რომელიც 1992 წლიდან მუხლჩაუხრელად ემსახურებოდა ქართული ენის სიწმინდის დაცვას, მისი ნორმების პოპულარიზაციას და, ზოგადად, ქართულ ენასთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი საკითხების

გაშუქებას... ეს გადაცემა დაიხურა – მოძველდაო; ენაზე საუბარი აღარააო საქირო...

საქართველოს ტელევიზიაში იყო გადაცემები „ენა დედაა ერისა“ და „ჩვენი ენა ქართული“. თუ რამდენად საქირო და სასარგებლო გადაცემები იყო, ამაზე საუბარიც კი ზედმეტად მეჩვენება. ვეღარ დავაფინანსებთო და ორივე დაიხურა... რა სახის გადაცემებს აფინანსებენ და აჩვენებენ, ეს ყველამ ვიცით... უბრალოდ, ქართული ენაა ზედმეტი რადიო-ტელევიზიის მესვეურთათვის...

. . .

დაბოლოს:

2004 წლის 7 მარტს ტელეიმედის გადაცემაში „ნადიმი ჯანრი კაშიასთან“ ერთ-ერთი სტუმარი იყო საქართველოს პრეზიდენტის მრჩეველი გიორგი გაჩეჩილაძე. ჯანრი კაშიას კითხვაზე – რა არის ერი – მან ასეთი პასუხი გასცა (ბოდიშს მოვიხდი, სიტყვასიტყვით თუ ვერ გადმოვცემ, აზრი კი ეს იყო):

„რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს“ – ეს პოეტური ფანტაზიაა. ერის არსებითი ნიშანი არ არისო ენა. ირლანდიისა და სამხრეთ ამერიკის ქვეყნების მაგალითები მოიშველია ამ აზრის დასასაბუთებლად... კი, გადაცემის სხვა მონაწილემ არ გაიზიარა ეს აზრი, მაგრამ გ. გაჩეჩილაძე მტკიცედ იცავდა თავის პოზიციას: ერის არსებობისთვის ენას არა აქვსო მნიშვნელობა...

ჯერ ერთი, „რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს“ – ეს რომ მხოლოდ ლამაზი პოეტური ფრაზა არ არის და ჭეშმარიტებაა, ამის უამრავი მაგალითის მოყვანა შეიძლება ისტორიიდან; არაერთ ერსა და ენას აუხდა ეს ჭეშმარიტება... მეორეც, თუ რეალობას გავითვალისწინებთ, ერისა და ენის ურთიერთდამოკიდებულება არაა უნივერსალური მოვლენა; ენა ჩვენი ეროვნულობის უმთავრესი ბურჯია... თუმცა ეს გრცელი თემაა და ამჯერად აქ შევწყვეტ საუბარს... დავფიქრდეთ კი ამაზე...

და დავფიქრდეთ იმაზეც, რატომ დასვა ეს საკითხი გიორგი გაჩეჩილაძემ დღეს... ზემოჩამოთვლილ ფაქტებსა და ამ განცხადებას შორის ხომ არ არის პირდაპირი კავშირი?... ღმერთმა ქნას, მე ვცდებოდე.

. . .

საკმაოდ მძიმე სურათი დაიხატა... რაც მოგახსენეთ, ამ ფაქტების გვერდიგვერდ დალაგება, მერწმუნეთ, არ იყო იოლი ჩემთვის; შემწარავია სრული სურათის გააზრება; მე არც იმგვარად ვფიქრობ, ალექსანდრე ჭავჭავაძე რომ ამბობდა:

„მე ამას ვსტერი,
განაწირი, ვაჰ, თუ ვესწრა ვერ,
თვარალა ჟამი, გულთ მამამი,
კვლამცა იქნების!“...

„გულთმამამი ჟამი“ ჩვენ უნდა მოვიყვანოთ!... უპირველესად უნდა აღდგეს ქართული ენის სახელმწიფო კომისია. საქართველოს პირველი (ან მეორე, მესამე...) პირი უნდა ჩაუდგეს სათავეში ამ კომისიას. კომისიის პრესტიჟულობისა და ძალისთვის ეს აუცილებელია. ამ კომისიამ უნდა განსაზღვროს და გაატაროს ქვეყნისათვის საჭირო და შესაფერისი ენობრივი პოლიტიკა.

უნდა შეიცვალოს (უფრო სწორად, შემუშავდეს) კომისიის დებულება; შეიქმნას სამუშაო აპარატი და მიეცეს კომისიის საქმიანობას სერიოზული სახიათი. ამ კომისიამ უნდა განსაზღვროს, რა პრობლემებია მოსაგვარებელი და როგორ; კიდევ რა სტრუქტურა თუ სამსახურია საჭირო დედაენის ინტერესთა დასაცავად...

და ეს საქმე არ უნდა გადაიდოს. ახლოვდება 14 აპრილი – ქართული ენის დღე. გავისხენოთ ისიც, რომ ეს არ არის საზეიმო დღე. ეს ანგარიშგების დღეა – წლის მანძილზე რა გაკეთდა დედაენის სასიკეთოდ, ეს უნდა მოგახსენოთ ქვეყნის. დავიწყოთ 2005 წლის 14 აპრილიდან – შევქმნათ ქართული ენის სახელმწიფო კომისია და შემდგომ ყოველწლიურად ანგა-

რიში ჩავაბაროთ საქართველოსა და ქართველ ხალხს, როგორ ვპატრონობთ ქართულ ენას!...

ვიმეორებ: ყოველი დაკარგული დღე მოსაგვარებელ პრობლემებს გაგვიმრავლებს... ყოველდღიურად შეიძლება იმდენი რამ წახდეს, წლები რომ დასჭირდება გამოსასწორებლად...

ჩვენ იმედით ვუყურებთ ქართული ენის სვალინდელ დღეს!
ოქვენ?

„საქართველოს რესპუბლიკა“

11 მარტი, 2005 წ.

არსებობს თუ არა ქართული ენის სახელმწიფო კომისია, ანუ „რა უმესაბამება სინამდვილეს“

ქართული ენის წინაშე მდგარი სადღეისო პრობლემების შესახებ ვსაუბრობდით ჩვენს წერილში, რომელიც გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ გამოვაქვეყნეთ 2005 წლის 11 მარტს. ქართული ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის თაობაზე ვწერდით: „1995 წელს საქართველოს პრეზიდენტთან შეიქმნა ქართული ენის მუდმივი (!) სახელმწიფო კომისია... ვერ ვიტყვით, რომ ამ კომისიამ ნაყოფიერად იმუშავა. რამდენიმე ფორმალური სხდომა გაიმართა (ძირითადად სათოთხმეტაპრილოდ და წინასაარჩევნო პერიოდებში...) და 2004 წლიდან ეს კომისია აღარ არსებობს“.

იმავე გაზეთში 15 მარტს გამოქვეყნდა რეპლიკა, რომელშიც ვკითხულობთ: „გ. გოგოლაშვილის წერილში „ბედი ქართული ენისა შესამე ათასწლეულის კარიბჭესთან“ მოყვანილი ინფორმაცია საქართველოს პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო ენის მუდმივმოქმედი კომისიის გაუქმების შესახებ სინამდვილეს არ შეეფერება“. რეპლიკას ამ კომისიის თავმჯდომარის მოადგილე აწერდა ხელს. ცხადია, იგი უკეთ ფლობს ინფორმაციას, გამოიცა თუ არა რაიმე სამართლებრივი აქტი ამ კომისიის გაუქმების თაობაზე; მაგრამ დღეს რეალურად არსებობს კი ეს კომისია?

„ვარდების რევოლუციამდე“ ამ კომისიის თავმჯდომარე იყო საქართველოს პრეზიდენტი ე. შვეარდნაძე; კომისიაში მეცნიერებისა და მწერლების გარდა შედიოდნენ იმდროინდელი მთავრობისა და ხელისუფლების წევრები, მათთან დაახლოებული პირები, საზოგადო მოღვაწეები, რომელთა უმრავლესობა აღარაა თანამდებობის პირი... ცხადია, ამ შემაღვენილობით (თავმჯდომარით დაწყებული...) კომისია აღარ არსებობს; „ვარდების რევოლუციის“

შემდგომ აღარც განახლებულა. ამიტომ კითხვას – არსებობს თუ არა ეს კომისია – ერთადერთი პასუხი აქვს: – არა!

მაგრამ კითხვა უფრო მწვავედაც შეიძლება დაისვას: **არსებობდა კი ასეთი კომისია რეალურად?**

სავალალო პასუხი აქვს ამ კითხვას: ეს კომისია დღიდან მისი დაარსებისა იყო ფორმალური კომისია, არაქმედითი... ქალაქში არსებობდა მხოლოდ... მოდით, ფაქტები გავისხენოთ და შემდეგ თქვან, რომ ჩემგან მოწოდებული ინფორმაცია „არ შეესაბამება სინამდვილეს“.

. . .

1995 წლის 27 იანვარს სახელმწიფოს მეთაურის, ე. შევარდნაძის, განკარგულებით შეიქმნა ქართული ენის მუდმივმოქმედი სახელმწიფო კომისია. მინისტრთა კაბინეტს დაევალა, ერთი თვის ვადაში დაემტკიცებინა ამ კომისიის წევრთა შემადგელობა; სოლო ახლად შექმნილ კომისიას ორი თვის ვადაში უნდა წარმოედგინა და სსდომაზე დაემტკიცებინათ კომისიის დებულება. ამ მუდმივმოქმედი კომისიის პირველი სსდომა ჩატარდა 22 ოქტომბერს (არჩევნებამდე რამდენიმე დღით ადრე!)... დებულების მიხედვით კი კომისიის სსდომები უნდა გამართულიყო თვეში ერთხელ... ასე დასრულდა კომისიის არსებობის პირველი წელი...

შემდგომი სსდომა გაიმართა 1996 წლის 5 ივლისს. სსდომაზე განიხილებოდა ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი და ფუნქციონირების მაკონტროლებელი ქვეკომისიების შექმნის საკითხი (ასეთი კომისიები არ შექმნილა). ამავე სსდომაზე დაისვა ენის პალატის შექმნის საკითხი... ამით დასრულდა კომისიის მუშაობის მეორე წელი...

1997 წლის 24 იანვარს პრეზიდენტის ბრძანებით შეიქმნა ენის სახელმწიფო პალატა „სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების, ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დაცვის, ენობრივ ურთიერთობათა სფეროში ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების უზრუნველყოფის, აგრეთვე საქართველოს სახელმწიფო

ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის საქმიანობის უკეთ ორგანიზების მიზნით“. ამ წელს ქართული ენის სახელმწიფო კომისიის სსდმმა გაიმართა აპრილში. განხილვობდა ქართული ენის პროგრამის ლექსიკოლოგიური ნაწილი. გადაწყდა, განმეორებით გამოცემულიყო ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი და დაარსებულიყო გაზეთი „ქართული ენა“... არც ეს გადაწყვეტილებები შესრულებულა... არ უშველა პალატის შექმნამაც... (გავითვალისწინოთ ისიც, რომ პალატა უკვე გაუქმებულია...)

1998 წელს სსდმმა გაიმართა 4 მარტს: განხილვს ქართული ენის ლექსიკის მანქანური ფონდის შექმნისა და ტერმინოლოგიური საქმიანობის კოორდინაციის საკითხები (რაც ვერ შესრულდა...) და იყო მსჯელობა ენის კანონის პროექტის წინასწარ ვარიანტზე. თვით კანონის პროექტი სსდმის დღეს დარიგდა. ამიტომ მისი დეტალური განხილვა ამჯერად ვერ მოხერხდა. ასე დასრულდა კომისიის მუშაობის მორიგი წელიც...

1999, 2000 და 2001 წლებშიც თითო სსდმმა ჩატარდა აპრილში (სათოთხმეტაპრილოდ). სამივე სსდმმაზე ენის კანონის პროექტები განხილვობდა. ეს იყო ძირითადი საკითხი ამ სსდმებისა. თუ იმას გავითვალისწინებთ, რომ 2001 წლის 12 აპრილის სსდმის შემდეგ ენის კანონის პროექტი პარლამენტს გადაეცა განსახილველად და ეს პროექტი ჩავარდა, შეიძლება ითქვას, რომ ამ წლების მუშაობამაც უშედეგოდ ჩაიარა...

ე. შევარდნაძის თავმჯდომარეობით ბოლო სსდმმა გაიმართა 2002 წლის ნოემბერში (უნდა გამართულიყო მაისში, დარიგდა კიდევ მასალები, მაგრამ გაურკვეველი მიზეზით გადაიდო). ამ სსდმმაზე მიღებული იქნა სამი ენობრივი ნორმა (ერთადერთი დადებითი შედეგი მრავალწლიანი საქმიანობისა...); მოისმინეს ა. არაბულის ვრცელი მოხსენება ქართული ენის სწავლებაში არსებული პრობლემების თაობაზე და შ. აფრიდონიძისა – პრესის ენასთან დაკავშირებულ საჭირობოროტო საკითხებზე. ამ მოხსენებებს არანაირი პრაქტიკული შედეგი არ მოჰყოლია...

2002 წლის 28 ნოემბრის შემდეგ ქართული ენის სახელმწიფო კომისიის სსდომა აღარ ჩატარებულა! არადა, ვიმეორებს, დებულების მიხედვით თვეში ერთხელ უნდა გამართულიყო...

მედავებიან, ეს კომისია ისევ არსებობსო!... ჰქვია ამ კომისიის არსებობას არსებობა? როგორც ჩანს, მე და ჩემს ოპონენტს სწავლასწავაგვარად გვესმის ამ სიტყვის („არსებობს“) არსი... ამიტომაც ვთვლი, რომ ქართული ენის სახელმწიფო კომისია არც მაშინ არსებობდა, როცა წელიწადში ერთხელ, წინასაარჩევნოდ თუ სათოთხმეტაპრილოდ, მართავდა სსდომებს...

. . .

როგორც რეპლიკის ავტორი ბრძანებს, „ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა მისი (ე. ი. კომისიის – გ. გ.) რეორგანიზაციისა, ანალი დებულებისა და სამოქმედო გეგმის პროექტებზე“.

ჯერ ერთი, მე ასე მესმის: არარსებულის რეორგანიზაცია არ შეიძლება; არარსებული უნდა შეიქმნას! მეორეც: ძალიან კარგი, თუ ფიქრობენ ანალი კომისიის შექმნაზე, მისი დებულებისა და სამოქმედო გეგმის შედგენაზე. სწორედ ამას ვითხოვდი ჩვენც ჩვენს წერილში: მეტიც – ამ თემაზე არაერთი სწავ პუბლიკაციაც გვქონდა 2004-2005 წლებში... და თუ ეს გაკეთდება რიგაინად, ამაზე დიდი ბედნიერება რა იქნება!...

ერთს კი ვიტყვოდი: რადგანაც „მიმდინარეობს მუშაობა“, ისევ ის შედეგი რომ არ მივიღოთ, კომისია **სარიოზულად უნდა დაკომპლექტდეს და არა – პოლიტიკური ნიშნითა და პირადი სიმპათია-ანტიპათიის გათვალისწინებით...** თუნდაც ერთი მაგალითი: წინა კომისიაში არ შეიყვანეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენის კათედრათა გამგეები, ცნობილი სპეციალისტები, პროფ. კორნელი დანელია, პროფ. ზურაბ სარჯველაძე, პროფ. ელენე ბაბუნაშვილი (ეს უკანასკნელი იყო და ამოიღეს სიდან...)... ამ დროს ვინ აღარ იყო კომისიის წევრი... ამგვარად შედგენილი კომისია არ შეიძლება ქმედითუნარიანი იყოს... არადა, უამრავი საქმეა საკეთებელი...

„ახალი დებულებისა და სამოქმედო გეგმის პროექტებზე“ ვმუშაობთო, ბრძანებს ოპონენტი. მოხდება თუ არა ამ პროექტების განხილვა სპეციალისტთა მიერ? რამდენ ხანს გაგრძელდება ეს „მუშაობა?“ გავისხენოთ: ორწელიწადნახევარია კომისია ფორმალურადაც აღარ არსებობს...

ჩვენს ზემოდასახელებულ წერილში ქართულ ენაზე თავსენილი უბედურების მრავალი ფაქტი დავასახელე. ყოველი მათგანი „არსებული კომისიის“ მსჯელობის საგანი უნდა ყოფილიყო. არადა, საქმე ფუჭდება...

10 წლის წინათ ითქვა, ტერმინოლოგიური მუშაობის კოორდინაცია უნდა მოხდესო. ამის საჭიროება მწვავედ იგრძნობა... და სხვა... და სხვა...

ასე რომ, მე გულისტკივილით ვწერდი, ქართული ენის სახელმწიფო კომისია აღარ არსებობს-მეთქი. ვიფიქრე, კოლეგები, ქართული ენის ქომბაგები, დედაენის გულშემატკივრები მხარს დამიჭერენ და საქმე გაკეთდება-მეთქი... სამწუხაროდ, ცრუ ინფორმაციის მოწოდებაში დამდეს ბრალი, დამცველად ძველ მთავრობისეულ კომისიას დაუდგინენ და ამით ახალი კომისიის „კონტურებიც მოხაზეს“... ამან შემაშფოთა, თორემ რეპლიკისათვის შეიძლებოდა არც მეპასუხა...

არადა, დრო უღმობლად გარბის დედაენის სასიკეთო საქმეთა საზიანოდ... ვწერდი წინა წერილში: „ყოველი დაპარგული დღე მოსაგვარებელ პრობლემებს გაგვიმრავლებს... ყოველდღიურად შეიძლება იმდენი რამ წახდეს, წლები რომ დასჭირდება გამოსასწორებლად...“

ჩვენ იმედით ვუყურებთ ქართული ენის სვალინდელ დღეს! თქვენ?

„საქართველოს რესპუბლიკა“
30 მარტი, 2005 წ.

დიას, არ ვიპარებთ ასე დაშორიშორებული

ღია წერილი ბატონ ოტია იოსელიანს

*ეროვნულ ენას ქარი საიდანაც მოუბერავს,
იქით უნდა ჩამოეფარო.*

ოტია იოსელიანი

ბატონო ოტია,

ჩემდა სამწუხაროდ, პირადად არ გიცნობთ. რამდენჯერმე დავაპირეთ თქვენთან სტუმრობა მე და ჩემმა სახლიკაცმა (ვანტანგ გოგოლაშვილმა), მაგრამ ვერ მოვახერხეთ... ახლა წერილით მინდა შეგესმიანთ, ჩამოსვლაც შეიძლებოდა, მაგრამ თემაა ისეთი, ბატონო ოტია, ღია წერილით სჯობს საუბარი.

იქნებ, მკითხონ, რატომ მაინცდამაინც ოტია იოსელიანს ეხმანებიო. ამ შეკითხვის დამსმელს ვურჩევდი, ეპიგრაფისთვის მიექცია ყურადღება და მერე დინჯად დამმგზავრებოდა ამ წერილში...

ბატონო ოტია, ამას წინათ თქვენი წიგნი გადმოძვეს – „სიშორით სიანლოვე“ – ასეთი წარწერით:

ბატონ გიორგი გოგოლაშვილს!

არ ვივარგებთ ჩვენ ასე დაშორიშორებული. იმედით:

ოტია იოსელიანი

16. 6. 20002

წყალტუბო-გვიშტიბი

გეთანხმებით, ბატონო ოტია, მესმის თქვენი გულისტკივილი. ასე დაშორიშორება, ცალ-ცალკე ყოფნა ვერ წაიყვანს წინ

ეროვნულ ეტლს (როგორც იაკობი იტყობდა). გათითოვანი სიკეთე ვერ დაამარცხებს აღწევებულ ბოროტებას. როდის იყო, ეგნატე ნინოშვილმა რომ დაიჩივლა: „ეი, ჰაი, ბიჭო, სად არის პირი და ერთობა! ჩვენსავე მოძიებებს რომ არ ეღალატა, ვის რა ხელი ჰქონდა ჩვენთან! მარა ღალატი და უპირობა“... ეს მარადიული ტკივილია ჩვენი... მაგრამ, ღვთის მადლით, ყოველთვის სწავლობდა იმ გათითოვანი სიკეთის შეკრება, შეერთება და ქვეყნის სასიკეთო ძალად ქცევა... ახლაც ასე უნდა ვიფიქროთ, ამის იმედი უნდა ვიქონიოთ. მოგა დრო, როცა თავგასული ბოროტება უკან დაიხვეს, დამარცხდება... მაგრამ ეს სამომავლო ფიქრია...

დღეს კი რა ხდება? რატომ მომესურვა თქვენთან საუბარი?

თქვენი ბრძნული რჩევა გვჭირდება. თქვენი მართალი სიტყვაა საჭირო. ბრძოლაა, ბატონო ოტია, და სარდალი გვჭირდება... ყოველ შემთხვევაში, ის ჯარისკაცი მაინც, რომელიც ფრონტის წინა ხაზზე დადგება და ომისიანი შეძახილით გაამხნევეს ჯარს...

ბატონო ოტია, უპირველესად, დედაენის ბედია საფიქრალი. კი, მოგვიწოდეთ, საიდანაც ქარი მოუბერავს, იქიდან ჩამოვეფაროთ, მაგრამ რა ვქნათ დღეს, როცა მრავალმხრივ უბერავს ქარი; საიდან ჩამოვეფაროთ? ვართ კი იმდენი, ყოველმხრივ რომ აღვეუდგეთ სტიქიონს?

ეს, მაინც, ზოგადი ფრაზებია, კონკრეტულად?

კი, ბატონო, კონკრეტულად ვისაუბროთ.

. . .

ბატონო ოტია, განსოვთ თქვენც და დაგვემოწმება ჩვენი მკითხველიც, რომ მეოცე საუკუნის 30-იან წლებში შეიქმნა სალიტერატურო ქართული ენის ნორმათა დამდგენი კომისია. პრესტიჟულობისათვის და საქმიანი სახისათვის კომისიას მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ედგა სათავეში. თქვენც კარგად მოგეხსენებათ და ჩვენს მკითხველსაც, რა საჭირო და სასიკეთო

საქმეები გააკეთა ამ კომისიამ; რა სერიოზულად განიხილებოდა, ერთი შეხედვით, „უმნიშვნელო“ საკითხები, თუნდაც ერთი ტერმინი. მაგალითად, სანგრძლივი და საინტერესო მსჯელობის საგანი იყო ტერმინი „ეკონომიკური“ თუ „ეკონომიური“... ეს ის დრო იყო, როცა ოპერისა და ბალეტის თეატრმა მომართა ენათმეცნიერების ინსტიტუტს „ზოლუშკა“ როგორ ვთარგმნოთ; ორი დღე იმსჯელა ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭომ და შესთავაზა „კონკია“. დამკვიდრდა კიდევ ეს სახელი... იყო ასეთი დრო, სერიოზულად რომ უდგებოდნენ ასეთ საკითხებს... არსებითი ის იყო, რომ სახელმწიფო ზრუნავდა სახელმწიფო ენაზე...

ვიცი, ბატონო ოტია, ვისაც ჩემი წერილი ემწარება, იტყვის, მისტირისთ კომუნისტურ მთავრობას...

არა, ბატონო, იმ დროს ვნატრობ, როცა ხელისუფლება იფიქრებს სახელმწიფო ენაზე.

ვიბრძოლეთ, ბატონო ოტია, და 1995 წელს საქართველოს პრეზიდენტთან შეიქმნა ქართული ენის მუდმივი (!) სახელმწიფო კომისია. პრეზიდენტი თავმჯდომარეობდა მას. კი, ვეთანხმები ჩვენს ოპონენტებს – პრეზიდენტს უამრავი საქმე აქვს და შეიძლება, ვერ მოეცალა ასეთი „წვრილმანი საქმისთვის“, მაგრამ რომ არსებობდა მოადგილე, ის აპარატი, რომელსაც საქმის კეთება ევალებოდა?... ერთი პარალელი: ბრიტანეთში არსებობს ინგლისურად მოლაპარაკეთა კავშირი, რომელსაც სათავეში ინგლისის დედოფალი უდგას; მოადგილე ერთ-ერთი ლორდია. ეს არის უაღრესად საქმიანი ორგანიზაცია, რომელსაც 50-ზე მეტი ქვეყანაში აქვს ფილიალი... როგორ ფიქრობთ, ინგლისის დედოფალი და ის ლორდი ფიქრობს ყოველდღიურად ამ კავშირის ბედზე? არა, ბატონო, ისინი პრესტიჟისათვის არიან ამ კავშირის სათავეში... და საქმე დიდებულად კეთდება. მსგავსი მაგალითების მოყვანა კიდევ შეიძლება...

ჩვენთან რა ხდება: არ სცალიაო პრეზიდენტ შევარდნაძეს და კომისიის მუშაობა ჩაიშალა (ორი-სამი ფორმალური სხდომის ჩატარებას მუშაობა არ ჰქვია). სუპრობით სათოთხმეტაპრილო კომისიასაც ვუწოდებთ, წინასაარჩევნო კომისიასაც (მაშინ გვას-სენდებოდა – აი, ასე ვზრუნავთ დედაენაზე და სმა მოგვეცითო).

2004 წელს ამ კომისიამ მუშაობა შეწყვიტა. ცუდად მომუშავე კომისიის კარგად ამუშავება იყო საჭირო და არა გაუქმება!...

ეს ერთი მხარეა, საიდანაც ქარმა მოუბერა დედაენას, ბატონო ოტია...

. . .

1995 წლის მოწვევის პარლამენტში შეიქმნა ქართული ენის ქვეკომიტეტი. იმავეთვე გაკვირება იმან გამოიწვია, რომ ის საპროცედურო კომიტეტთან არსებობდა და არა განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის კომიტეტთან... საკანონმდებლო ორგანოში კომიტეტისა თუ ქვეკომიტეტის ფუნქცია ასე გვესმის – კანონშემოქმედებითი საქმიანობა უნდა ეწარმოებინა მას. ამ მხრივ სასიკეთო რომ არაფერი გაკეთებულა, ფაქტია. არადა, ვილაც მუშაობდა, ვილაც ხელფასს იღებდა; დედაენა კი უპატრონობას უჩიოდა... არავის უთქვამს, მოდით, ეს ქვეკომიტეტი ავამოქმედოთო. გააუქმეს ეს ქვეკომიტეტიც. საკანონმდებლო ორგანოში სახელმწიფო ენის ინტერესთა დამცველი ქვეკომიტეტი საჭირო არააო...

ესეც ერთი მხარეა, საიდანაც ქარმა მოუბერა დედაენას, ბატონო ოტია...

. . .

იყვირა ლევან ღვინჯილიამ, ირბინა, აუტალასა კაბინეტის კარი დიდ კაცებს და 1997 წელს შეიქმნა ენის სახელმწიფო პალატა. გახსოვთ, ბატონო ოტია, თქვენც წერდით ერთხელ ამ პალატის თაობაზე, გაგიგოთ ყველამ, რა კეთდებაო. თქვენი მაშინდელი გამოსვლა ენის პალატის ქუთაისის განყოფილების

თავაკცმა ცუდად გაიგო (უფრო სწორად, ვერ გაიგო), მაგრამ ეს არ არის არსებითი (გამგებმა გაიგო!)... შეეძლო ამ პალატას კეთილი საქმეების კეთება, თუ იქნებოდა, ერთი მხრივ, ხელშეწყობა სახელმწიფოსგან და, მეორე მხრივ, გონივრული საქმიანობა პალატის ხელმძღვანელობის მხრიდან.

2004 წელს ჯერ იყო და ენის პალატა განათლებისა და მეცნიერების სტრუქტურად აქციეს (ამით, ცხადია, მისი ფუნქციები საგრძნობლად დაავიწროვეს); მერე იყო და, ლ. ღვინჯილიასთან ვერ ვითანამშრომლებთო, თქვეს სამინისტროში და გათავისუფლების საბაბი რომ ვერ მოუძებნეს, სამსახურის ლიკვიდაცია მოახდინეს. ასე მოიშორეს თავიდან „არასასურველი“ პირი!...

ასეთ რამეზე, ბატონო ოტია, შეიძლება ვისუმროთ, სასაცილოდ რომ გვქონდეს საქმე... არაო, მერე თქვეს, „ენის სახელმწიფო პალატის“ ნაცვლად, „სახელმწიფო ენის პალატას“ შევქმნითო (ე. ი. ქართული ენის პალატას) და ისტორიკოსი უთავაკცებო მას! ეს არ არის მხოლოდ სიტყვათა თამაში, ეს დაკნინებაა პალატის ფუნქციებისა... და კიდევ ერთი ნაბიჯი არაპროფესიონალიზმისაკენ... რა გამოვა ამ საქმისგან, აღდგომა და ხვალიეო...

ბატონო ოტია, ესეც ერთი მხარეა, საიდანაც ქარმა მოუბერა დედაენას...

. . .

გახსოვთ, რა თქმა უნდა, ბატონო ოტია, განათლების სამინისტრომ და პარლამენტის განათლების კომიტეტმა 2004 წლის შემოდგომაზე ერთი ამბავი ატენეს – ჩვენი ახალგაზრდობის ნახევარმა წერა-კითხვა არ იცისო; ტესტირება ჩაატარეთ და საგალალო შედეგი მივიღეთო.

პრესკონფერენციას პრესკონფერენციაზე იწვევდნენ მაღალჩინოსნები – გეგონებოდათ, უნაროდათ, დიდი რამ აღმოვაჩინეთო... ასეთ შემთხვევაში იწყება ძიება მიზეზებისა (რატომ არ იციან) და იმ გზებისა, საქმეს რომ გამოასწოროებს... მე ეს ძიება ვერ

დავინახე. მოხდა პირიქით – შემცირდა სკოლებში ქართული ენისა და ლიტერატურის საათები. კითხვაზე, რატომ მოხდა ეს, უცნაურ პასუხს ვიღებთ: სხვა საგნებშიც შემცირდა საათებიო... თითქოს, ეს შეღავათი იყოს ქართულისათვის... არადა, ავიწყდებათ, რომ ქართული ენა არ არის რიგითი საგანი; იგი საგანთა საგანი! სწავლების ენა! და თუ ეს არ ეცოდინებათ კარგად, სწავლების ხარისხზე ნულარც ვიოცნებებთ...

ესეც ერთი მხარეა, საიდანაც ქარმა მოუბერა დედაენას, ბატონო ოტია!...

. . .

ბატონო ოტია, ადევნებდით, ცხადია, თვალს უმაღლესი განათლების კანონპროექტის შესახებ ატენილ აჟიოტაჟს...

ძველ კანონში ასე იყო: „სახელმწიფო საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლების ენა არის ქართული, აფხაზეთში – აგრეთვე, აფხაზური“ (მუნლი მე-4, პუნქტი 1).

ეს ნაწილი თითქმის უცვლელად მეორდება ახალ კანონპროექტში (არ ჩანს მსოლოდ სიტყვა „სახელმწიფო“ – ე. ი. ვრცელდება არასახელმწიფო სასწავლებლებზეც...), მაგრამ... მაგრამ ამას მოსდევს სავალალო გაგრძელება: „სხვა ენაზე სწავლება დაშვებულია მსოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს გათვალისწინებულია საგანმანათლებლო პროგრამით და წინასწარაა ცნობილი უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლების მსურველი პირისათვის“.

მიაქციეთ ყურადღება, ბატონო ოტია! სწავლების ენას სახელმწიფო კი არ განსაზღვრავს, არამედ საგანმანათლებლო დაწესებულება! და ვინც რას ჩაწერს საგანმანათლებლო პროგრამაში, ის იქნება სწავლების ენა. სადღაა სახელმწიფო ენა?... ვიბროძელეთ, ვიყვირეთ და დაგვიპირდნენ, კომპრომისზე წავალთო; ასე ჩავწეროთო: „სხვა ენაზე სწავლება, გარდა ინდივიდუალური სასწავლო კურსებისა, დაშვებულია, თუ ეს გათვალისწინ-

ნებუღია საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებულია განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსთან“. კანონი ჯერ არ მიუღიათ (სანამ ეს წერილი თქვენამდე მოვა, იქნებ, მიღებულიც იყოს, ბატონო ოტია) და რა შეიცვლება და როგორ, კაცმა არ იცის... ისე, ეს კომპრომისი არის კი სასიკეთო კომპრომისი დედაენისათვის? უარესს რომ სჯობს, ამიტომ კარგია, ვითომ? მეექვსება...

ამ კანონის მიღების შემთხვევაში, ვერ აღმოჩნდება სახარბიელო მდგომარეობაში დედაენა უმაღლეს სკოლებში.

ესეც ერთი მხარეა, ბატონო ოტია, საიდანაც ქარი მოუბერავს ჩვენს დედაენას!...

. . .

ბატონო ოტია, ზოგადი განათლების კანონიც არსებობს და იმასაც მინდა მივაპყრო თქვენი ყურადღება. აქაც მე-4 მუხლი ესება სწავლების ენას. აქაც ისევე იწყება ეს პუნქტი: სწავლების ენა ქართულია, ხოლო აფხაზეთში – აგრეთვე აფხაზური; ამის მერე იწყება, რაც იწყება, ბატონო ოტია: „იმ შემთხვევაში, თუ მოსწავლის მშობლიური ენა არ არის ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლების ენა, სამეურვეო საბჭო უფლებამოსილია, სასკოლო-სასწავლო გეგმაში შეიტანოს მოსწავლის მშობლიური ენის ან მშობლიურ ენაზე სწავლების პროგრამა, არსებული დაფინანსებისა და სასწავლო ეროვნული გეგმის ფარგლებში“. იმას თავი დავანებოთ, კაცი რომ სხვა ენაზე სწავლებას ითხოვს, „ეროვნული გეგმის“ მიშველიება ირონიულად რომ უღერს... მაგრამ ამ ირონიას წაუყურეთო, ამჯერად. კანონპროექტი რას გვიქადის:

ვთქვათ, ბატონო ოტია, თქვენს მშობლიურ სოფელში ჩამოსახლდა მოძმე სომხეთიდან ოჯახი. სასკოლო ასაკის ბავშვი ჰყავს და მიიყვანა გვიშტიბის სკოლაში. უკეთეს შემთხვევაში, აქვს უფლება, მოითხოვოს, სომხური ენა მასწავლეო. სხვა შემთხვე-

ვაში – ყველა საგანი მასწავლე სომხურადო!... და „არსებული დაფინანსებისა და სასწავლო ეროვნული გეგმის ფარგლებში“ სკოლის დირექციამ უნდა უზრუნველყოს მისი განათლება მის მშობლიურ ენაზე!...

ეს პუნქტი, ისევე როგორც წინა კანონპროექტის შესაბამისი პუნქტი, კონსტიტუციის მე-8 მუხლს რომ ვერ ეთანხმება, ფაქტია: ვიყვირეთ, ვიდავეთ, მაგრამ, გაგიგია? თურმე, ჩვენ ანტიგლობალიზტები ვართ, ჩამოფრჩით, იზოლაციისკენ ვუბიძგებთ ერს და მისთანანი... თქვენ როგორ ფიქრობთ, ბატონო ოტია?...

ვერც ამ კანონის ამ სახით მიღების შემთხვევაში აღმოჩნდება სახარბიელო მდგომარეობაში დედაენა ეროვნულ სკოლაში!...

ესეც ერთი მხარეა, საიდანაც ქარი მოუბერავს ჩვენს დედაენას, ბატონო ოტია!...

. . .

რეკლამის კანონი რომ მივიღეთ და სიამაყით ჩავწერეთ მასში: „რეკლამა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ვრცელდება სახელმწიფო ენაზე“... „უცხო ენაზე შესრულებული წარწერა ზომით და რაოდენობით არ უნდა აღემატებოდეს სახელმწიფო ენაზე შესრულებულ ფორმას“... „ორენოვანი მანათობელი წარწერის გამოყენების შემთხვევაში, აუცილებელია ობიექტზე გაკეთებული ყველა წარწერა (ქართულიც და უცხოურიც) იყოს ერთნაირად განათებული და კითხვადი“...

„რეკლამაში ენობრივი ნორმების დაცვის საკითხები საქართველოს კანონმდებლობით რეგულირდებაო“, რომ გვიწერენ, გინახავთ დარეგულირებული საკითხები?... ანდა დარღვევისათვის რომ პასუხი მოეკითხოთ?

ესეც ერთი მხარეა, ბატონო ოტია, საიდანაც ქარი უბერავს ჩვენს დედაენას...

. . .

ის სულმნათი გრიგოლ ორბელიანი ნომ განსოვთ, ბატონო ოტია:

„აღმოჩნდნენ მწერლები,
ჟურნალისტები,
ვაი საბრალოს... ვაი ჩვენს ენას!...
მათ უსწავლელთა,
ცრუ რუსთაველთა,
სულ წაგვიბილწეს ენა მდიდარი,
ენა მაღალი,
მის ძალი, მადლი,
უწყალოდ წანდა
უწმინდურთ ხელში!“

საუკუნენახევრის წინათ ნათქვამია ეს. ისტორია მეორდებათ, არ ითქმის ამაზე. უკან მივდივართ, ბატონო ოტია, თანაც, კატასტროფული სინქარით!...

ენის წანდენა ერის დაცემას რომ მოასწავებს, ეს მავანსა და მავანს ლამაზი პოეტური ფრაზა ჰგონია... არაა, ასე, და თუ არ ვიდონეთ რამე, დავიღუპებით!...

მწერლობა რომ დუმს და სმას არ იღებს, როგორ გენიშნებათ, ბატონო ოტია!... ახლა – პრესა? ტელევიზია?

ესეც ერთი მხარეა, ბატონო ოტია, დედაენას რომ ქარი დაუბერავს...

. . .

სხვაც შეიძლება გვეთქვა, ბატონო ოტია, მაგრამ ესეც საკმარისია დედაენის ბედკრული ყოფის საჩვენებლად...

რომ მოგვიწოდებთ, „ეროვნულ ენას ქარი საიდანაც მოუბერავს, იქიდან უნდა ჩამოეფართოთ“, რა ვქნათ ახლა, ბატონო

ოტია, შევძლებთ კი ყველა მხრიდან დაცვას დედაენისას? ვე-
ყოფით კი?...

. . .

იცით, რა გამახსენდა, ბატონო ოტია? „დათა თუთაშნია-
ში“ გოგი წულაძე ნანო თავყელიშვილს რომ შეაგულიანებს,
დააყვირებს – „ვიყვიროთ, ქალებო“; არ აჰყვნი და თავად
დაიწყებს ყვირილს არისტოკრატი ქალბატონი. იმ უნამუსო ყა-
ჩაღის თოფის კონდახი მოხვდა თავში ნანოს, მაგრამ ყვირილმა
მოიყვანა მშველელი – დათა თუთაშნია...

როგორც ჩანს, ცხოვრებისეული სიბრძნეა ამაში, ბატონო
ოტია: უნდა ვიყვიროთ და ვიყოთ იმის იმედზე, რომ შეისმენენ
ჩვენს ყვირილს...

და ჩადგეს უნდა ქარი, ბატონო ოტია!

ღმერთმა ნუ ქნას სხვანაირად!...

. . .

და მაინც, არ ვივარგებთ ჩვენ ერთმანეთის გარეშე. ერთად
უნდა დავდგეთ და ყოველი მხრიდან ჩამოვეფაროთ დედაენას.
ქარი თავისით არ ჩადგება. ამას ხელი ჩვენ უნდა შევუწყოთ.
სხვაგვარად მოქცევას არ გვაპატიებს შთამომავლობა.

იმედით...

„თბილისი“, 24-25 დეკემბერი, 2004 წელი

რას იტყვის ჩვენზე უთამოავლობა?

**ღია წერილი საქართველოს პარლამენტის
განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და
სპორტის კომიტეტის თავმჯდომარეს,
ბატონ ნოდარ გრიგალაშვილს**

ბატონო ნოდარ, ჩვენი ურთიერთდამოკიდებულება მაძლევდა იმის უფლებას, პრესის საშუალებით კი არ მომემართა თქვენთვის, არამედ პირადად შეთქვა, რის თქმასაც ვაპირებ, მაგრამ მაინც ასე გადავწყვიტე: ჯერ ერთი, ვერ მოვასწერხე თქვენი ნახვა და დრო კი ულმობლად გარბის ჩვენთვის საინტერესო საქმის საწინაოდ; წერილი უფრო დროულად მოვა თქვენამდე... მეორეც: ასეთი სახის მომართვა გამართლებულად მეჩვენება იმიტომაც, რომ ეს არ არის კერძო საკითხი; საზოგადო ჭირზე კი ნმაბაღლა საუბარი სჯობს...

ბატონო ნოდარ, მჯერა რომ კარგად გაქვთ გაცნობიერებული ის პასუხისმგებლობა, რასაც ერისა და ქვეყნის წინაშე თქვენი თანამდებობა გაკისრებთ; ისიც, რა სიკეთის მოტანა შეგიძლიათ საქვეყნო საქმისათვის თქვენი მოღვაწეობით... ამიტომაც გადავწყვიტე მომემართა...

. . .

იაკობ გოგებაშვილმა ბრძანა, ეროვნული სკოლა მამულისა, დედაენისა და სარწმუნოების ტოლფასიათ და ამ ოთხ ბურჯს (მამული, ენა, სარწმუნოება და ეროვნული სკოლა) ემყარება ჩვენი ეროვნებაო. დარწმუნებული ვარ, ეთანხმებით ამ აზრს.

შესაბამისად, ჩემგან არ გესწავლებათ, ეროვნული სკოლის პრობლემების სწორად გაგება-გააზრებამ რა სიკეთე შეიძლება მოჰგვაროს ქვეყანას, ანდა არასწორმა დამოკიდებულებამ – რა უბედურება დაგვატყენოს თავს. ეროვნული სკოლის რეფორმამ შეიძლება იხსნას ერი, თუ სწორი გზით მიდის ეს რეფორმა და შეიძლება დაიღუპოს ქვეყანა, თუ რეფორმა არასწორი გზით მიემართება...

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ, სამწუხაროდ, უფრო მეორე შემთხვევათან გვაქვს საქმე. ამ დასკვნის უფლებას უმაღლესი განათლების კანონ-პროექტის გაცნობა მაძლევს. რამდენიმე არგუმენტი ამ აზრისა საკომიტეტო განხილვაზეც მოგახსენეთ (2004 წლის 17 ნოემბერს), მაგრამ ჩვენი აზრი არაფის შეუწყნარებია. ილიამ ბრძანა ერთხელ, სხვისი აზრის შეწყნარებამდე არ აღვზრდილვართო და, ვაი, რომ ილიასდროინდელი შეფასება დღესაც ძალაშია...

ამიტომაც კვლავ მინდა, ორიოდ საკითხს მივაპყრო თქვენი ყურადღება (ყველა პრობლემას ამ ღია წერილში, ცხადია, ვერ შევეხებით).

. . .

ბატონო ნოდარ, თქვენ არაერთხელ აღვინიშნავთ სიამაყით, რომ 1978 წლის 14 აპრილის დიდმნიშვნელოვანი მოვლენის ჩვენდა სასიკეთოდ წარმართვაში პირადად თქვენი და თქვენი მეგობრების წვლილი დიდი იყო. გეთანხმებით; ეს ასეა და მეც ვარ ამის მოწმე, მაგრამ... მაგრამ თქვენსავე მონაპოვარს (ქართული ენის სახელმწიფოებრივი სტატუსი შევინარჩუნეთ!), სამწუხაროდ, თქვენივე მხარდაჭერით ვთმობთ, ვკარგავთ...

მოდით, გავიაზროთ:

უმაღლესი განათლების შესახებ კანონპროექტის მე-4 მუხლში წერია: „უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლების ენაა ქართული“... ეს კონსტიტუციური ნორმაა... მაგრამ

იქვე წერია: „**სხვა ენაზე სწავლება დაშვებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს გათვალისწინებულია საგანმანათლებლო პროგრამით და წინასწარაა ცნობილი უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლის მსურველი პირისათვის**“. მოგესვენებათ, საგანმანათლებლო პროგრამას ადგენს თავად უმაღლესი სასწავლებელი და თუ იმ პროგრამაში ჩაწერენ, რომ სწავლების ენა არისო რომელიმე უცხო ენა, ცხადია, მაშინ სწავლების ენა აღარ იქნება ქართული! ე. ი. სასწავლებლის ნება-სურვილის მისედეგით, სახელმწიფო ენის ადგილს იქერს ნებისმიერი უცხო ენა! ვთქვათ და ბევრმა, ანდა ყველამ მოისურვა საგანმანათლებლო პროგრამაში ამის ჩაწერა, სადღაა მაშინ ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის, ადგილი? კონსტიტუციით მინიჭებული უფლება? ამგვარ სასწავლებელში ქართულს უფლებებს ვართმევთ და ამას ვაკანონებს კიდევც!...

პროფოკაციული იყო შეკითხვა-შენიშვნები, რომლებიც გაისმა საკომიტეტო განხილვაზე ჩემი გამოსვლის დროს: თითქოს, ჩვენ წინააღმდეგნი ვართ უცხო ენების სწავლებისა და მისთანანი. განვმარტავთ: **ჩვენ წინააღმდეგნი ვართ** (და აქ ერთად უნდა ვიდგეთ ყველანი) **რომ უცხო ენამ დაიჭიროს ქართული ენის ადგილი**; უცხო ენას თავისი ადგილი უნდა მიუჩინოთ, ქართულს თავისი ადგილი უნდა ჰქონდეს. კვლავ გავისხენოთ იაკობი: „საჭიროა საქართველოს ეროვნულ ეტლში შევაბათ ძირში ქართული ენა და კევრად მივუბათ რუსული ენა და სხვა ენები“. არა მგონია, არ ეთანხმებოდეთ ამ შეგონებას, მაგრამ მხარს უჭერთ კანონპროექტის მე-4 მუხლს, რომელიც ეროვნულ ეტლში უცხო ენის შებმას გულისხმობს, რაც, ძალიან რბილად რომ ვთქვათ, არ ეთანხმება ჩვენს ეროვნულ ინტერესს!...

თქვენ, ქართველმა მწერალმა, მეცნიერმა, პედაგოგმა, ქართული ენისა და ლიტერატურის სპეციალისტმა (და მე პატივს ვცემ თქვენში ყოველივე ამას) არ უნდა ვიტვიროთთ ის მძიმე

ტვირთი, რასაც უმაღლეს სკოლაში ქართული ენის უფლებების შელახვა ჰქვია... იოლად შეიძლება ამ საქმის მოვლა, თუ...

შიში ნუ გაქვსო, ქართულს არაფერი ემუქრებაო, მიბრძანეთ საკომიტეტო მოსმენაზე. ჩემი შიში თუ უშიშრობა აქ არაფერ შუაშია: დედაენის ღირსების, მისი უფლებების დაცვა ყველა ჩვენგანის ვალია; მით უმეტეს, თუ მაღალი თანამდებობაც გვიწყობს ხელს...

ბატონო ნოდარ, ღმერთმა ქნას, ვცდებოდე, მაგრამ მგონია, რომ ეს არ არის შემთხვევითი ფაქტი. თვალი გაგადევნოთ ამ ჩამონათვალს:

გაუქმდა პრეზიდენტთან არსებული ქართული ენის სახელმწიფო კომისია;

პარლამენტში გაუქმდა ქართული ენის ქვემოციტეტი;

გაუქმდა ენის სახელმწიფო პალატა;

შემცირდა სკოლებში ქართული ენის საათები;

და აქვე მოვიაზროთ განათლების კანონპროექტებში ქართული ენის საკითხი...

შემთხვევითია ეს ყოველივე? თქვენ, განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის კომიტეტის თავმჯდომარე, როგორ ფიქრობთ?

მიჭირს გაფიქრებაც კი, მაგრამ ეს ენის წახდენის გზაა, ერის დაცემას რომ მოასწავებს... ნუ დათმობთ, ბატონო ნოდარ, თქვენსავე მოპოვებულ სიკეთეს და აღუდევით წინ ყოველივე იმას, რაც ხდება!...

. . .

ბატონო ნოდარ, ძალიან ბევრს ვლაპარაკობთ უმაღლესი სასწავლებლის ავტონომიაზე. კანონპროექტის ავტორები გვიკიჟინებენ, რომ, რაც დღემდე არსებობდა, არ იყოთ ავტონომია; ახლა ნამდვილი ავტონომია ექნებაო უნივერსიტეტს... კი, ბატონო, მინისტრის წარდგენით, პრეზიდენტი ამტკიცებდა რექტორს და არ იყო ეს სრული ავტონომია, მაგრამ, რასაც

ეს კანონპროექტი გვთავაზობს, ნამდვილი ავტონომიაა? ვინ ახდენს სტუდენტთა შერჩევას, ვინ აკომპლექტებს უნივერსიტეტს (საკითხი არ ეხება მხოლოდ გამოცდების ჩატარებას)? გავისხენოთ, რა უფლებები აქვს სამინისტროს (მე-7 მუხლი); თუნდაც გარდამავალ დებულებათა ის პუნქტი, რომელიც კანონის ძალაში შესვლისთანავე რექტორის უფლებამოსილების შეწყვეტასა და დროებითი მმართველის დანიშვნას გულისხმობს... ესაა სრული ავტონომია?... ვინ არის ის მმართველი და რა აუცილებლობა არის მისი შემოყვანისა? სომ არ დევს აქ რაღაც სხვა (ფარული) ინტერესი კანონმდებლისა? ითქვა ამაზე, დაიწერა, მაგრამ არც საპირისპირო არგუმენტის მოყვანა უცდია ვინმეს? თქვენც ფიქრობთ, რომ ესაა ნამდვილი ავტონომია?

. . .

სად წავიდა კათედრა? ვინ არის კათედრის გამგე – აკადემიური თუ ადმინისტრაციული პერსონალი? ეს არ არის სასწავთაშორისო კითხვა. მოგეხსენებათ, კათედრა აქამდე იყო ძირითადი სასწავლო-სამეცნიერო სტრუქტურული ერთეული; ფაკულტეტი ვერ ჩაენაცვლება მას, რა შედეგს მოგვცემს ეს მეცნიერული თუ პედაგოგიური თვალსაზრისით? რას ემსახურება ამგვარი რეფორმა? ამ კითხვაზე პასუხს თავს არიდებენ; დაიწერა ამის თაობაზე უფრო კომპეტენტურად, საქმის ცოდნით, მაგრამ პასუხის გაცემა არავის უცდია... არ ვიმსჯელოთ და ისე გავიტანოთ ჩვენი – ცუდი პრინციპია, წაყრუება მომგებიანი პოზა შეიძლება იყოს მხოლოდ არაზნეობრივ საზოგადოებაში... იმედი მაქვს, რომ ჩვენ ამგვარი საზოგადოების წევრები არა ვართ...

. . .

საერთაშორისო აღიარებით, უნივერსიტეტი არის განათლებისა და მეცნიერების კერა. ასე იყო აქამდეც. ამ კანონპროექტის მისედევით, ფაქტობრივად, უმაღლესი სასწავლებელი მხოლოდ საგანმანათლებლო დაწესებულებაა. ერთი-ორგან მოხსენიებული

მეცნიერება საქმეს ვერ შევლის. უმაღლეს სასწავლებელში მხოლოდ ადმინისტრაციული, აკადემიური და დამხმარე თანამდებობები... სად გაქრა სამეცნიერო თანამდებობა, სამეცნიერო ხარისხი? იყო რამდენიმე ვარიანტი. აღარაა საჭირო? რა მიმართებაა აკადემიურ და სამეცნიერო ხარისხებს შორის?... და ასეთი კითხვა მრავლადაა...

თუ ვითვალისწინებთ, რა პრობლემები შეიქმნება 2005 წლის 30 ივნისის შემდეგ, როცა გაუქმდება დებულება და ინსტრუქცია საქართველოში ხარისხების მინიჭების წესის შესახებ? რა ელით ასპირანტებს, ხარისხის მაძიებლებს? ეს ხომ ერთი და იგივე კაცი არ არის; ასობით და ათასობით ადამიანის ბედი ჰაერში გამოიკიდება!

არც ამ კითხვებზეა პასუხი და ამ კანონპროექტის კანონად ქცევა უამრავ პრობლემას შექმნის ისედაც პრობლემებით დამძიმებულ ჩვენს საზოგადოებაში... იქნებ ამ კუთხითაც დაგინახოთ ეს კანონპროექტი და იმ რჩევებს მივუგდოთ ყური, გამოცდილი ადამიანები რომ გვთავაზობენ... სიტყვამ მოიტანა და მინისტრის განცხადება – „ერთი სანტიმეტრითაც, არ დავისვენო უკან“ – ბავშვურ სიჯიუტეს ჰგავს, უარეს სახელს თუ არ დაგარქმევთ. ნუ დავდგებით ამ პოზიციაზე...

. . .

ბატონო ნოდარ, თქვენ იცით, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების სენატმა გააუქმა კანონი თანამდებობის პირთა ასაკობრივი შეზღუდვის თაობაზე – ეს ადამიანის უფლებების შელახვაა; ასაკობრივი დისკრიმინაციაა. ყველაფერში ვცდილობთ მიბაძვას და მაინცდამაინც აქ უნდა განვსწავადოთ? ის, რომ აკადემიური თანამდებობისათვის 5 წლის შემდეგ ამოქმედდება ასაკობრივი შეზღუდვის პუნქტი, ვერაფერი შეღავათია. არ გიფიქრიათ იმაზე, 65 წლის ასაკში რომ დაეთხოვათ ჩვენი მასწავლებლები, რამდენი რამ დაგვაკლდებოდა! აკადემიური პერსონალისათვის ასეთი

ზღვრის (65 წელი) დაწესება, არ არის სიკეთის მომტანი. აქ პიროვნების საკითხი არ დგას (თუმცა ესეცაა...), აქ მეცნიერებისა და განათლების ბედზეა ლაპარაკი... არ შეიძლება მხარი დავეუჭიროთ იმას, რაც ავად წაადგება ჩვენს განათლებასა და მეცნიერებას...

. . .

ბატონო ნოდარ, თქვენ იცით, რომ 17 ნოემბერს უნივერსიტეტის რამდენიმე თანამშრომელი შევხვდით საქართველოს პრეზიდენტს, ბატონ მისეილ სააკაშვილს. ისიც იცით, რომ ძირითადად საუბარი იყო უმაღლესი განათლების კანონპროექტზე. ბატონი პრეზიდენტი დაეთანხმა ჩვენს აზრს, რომ არ შეიძლება უმაღლესი სასწავლებლის დაფინანსება მხოლოდ იმ პრინციპს დაემყაროს, რაც კანონპროექტშია წარმოდგენილი; რამდენიმე წამყვან უნივერსიტეტს საბაზო დაფინანსება უნდა ჰქონდესო, ბრძანა ბატონმა მისეილ სააკაშვილმა და დაავალა მინისტრს, კლოძიას, გაეთვალისწინებინა ეს აზრი და შესაბამისად აესახა კანონპროექტში. სამწუხაროდ, ასეთი ცვლილება კანონპროექტში არ შესულა! რა ვიფიქროთ? პრეზიდენტმა წაიღო თავისი სიტყვა უკან, თუ მინისტრმა არ შეასრულა პრეზიდენტის დაავლება? იქნებ, დაგვეხმაროთ ამ საკითხის გარკვევასა და მოგვარებაში...

. . .

ბატონო ნოდარ, ვერც ის გავიგეთ, ასეთი დაჩქარებული ტემპით რატომ ხდება ამ კანონპროექტის განხილვა და მიღება? ანდა, რატომაა უნივერსიტეტის აზრი არადინასაგდები კანონშემოქმედთათვის. მაღალჩინოსანმა თქვა, უნივერსიტეტის კრიტიკას ისე ვხვდები, როგორც ქარაგანიო(!); თქვენზე, როგორც უნივერსიტეტულზე, ამ ფრაზამ როგორ იმოქმედა? ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტის მიმართ ხალხმდღავ სიტყვებს რომ არ იშურებენ განათლების სამინისტროს მაღალჩინოსნები და ზოგი პანრლამენტარიც, არ უნდა ვიღონოთ რამე? კი, თქვენ ღირსე-

ულად გამოექომაგეთ ამას წინათ თქვენს უნივერსიტეტს, როცა თავისუფლების ინსტიტუტის თავკაცმა უკადრებელი იკადრა, მაგრამ არაა ეს საკმარისი... თუნდაც ამ კანონპროექტის ამ სახით მიღება თქვენივე უნივერსიტეტის შეურაცხყოფა არ არის?... ამ საქმეში მხარდაჭერა, მშობლიური უნივერსიტეტის წინააღმდეგ გალაშქრება არ არის?... და მაინც, უფრო მთავარი: ამ სახით კანონის მიღება ქვეყნის ბედის სასწორზე შეგდებოდა. გვაპატიებს კი ამას შთამომავლობა?...

. . .

ისე, ბატონო ნოდარ, ასაკით უფროსი მეგობრის რჩევად მიიღეთ და, მე, თქვენს ადგილზე ამ ვნებათაღელვის პერიოდში, მივიდოდი მშობლიურ უნივერსიტეტში; შევხვდებოდი საკუთარ მასწავლებლებსა და კოლეგა-მეგობრებს; მოვისმენდი მათს გულისტკივილს; შეძლებისდაგვარად, გავიზიარებდი მათს აზრს (ანდა განვუმარტავდი, რაში ცდებიან...)... ასე გადავუხდიდი ამაგს მშობლიურ უნივერსიტეტს... ყოველ შემთხვევაში, მოგერიდებოდი საქვეყნოდ იმათ გვერდით დგომას, ვინც ქართველი ერის სიამაყეს – ქართულ უნივერსიტეტსა და მის ბევრ ღირსეულ პროფესორ-მასწავლებელს უდიერად მოისხენიებენ, შეურაცხყოფენ, ნიშნის მოგებით ესაუბრებიან... მე ასე მოვიქცეოდი... თუმცა, თქვენი საქმისა თქვენ იცით...

სიტყვა გამიგრძელდა და უნდა მაპატიოთ – საკითხია უაღრესად რთული და საინტერესო... იმედს ვიტოვებ, სწვა დროსაც მოგვიწევს ამ თემაზე საუბარი და შედეგიც სასურველი იქნება...

პატივისცემით...

„თბილისი“, დეკემბერი, 2004 წელი

ფართომასშტაბიანი ომი ქართული ენის წინააღმდეგ

მიმართვა საქართველოს პრეზიდენტს, ბატონ მიხეილ სააკაშვილს

ასლახან „საქართველოს რესპუბლიკაში“ „ქართული აკადემიის“ განცხადება წავიკითხე – „ძალე შეიძლება რომ ქართულ ენასა და ლიტერატურაში მისაღები გამოცდები აღარ იყოსო“. როგორც ჩანს, შეშფოთებას ობიექტური საფუძველი აქვს.

– გააკეთებენ ვითომ ამას? – იკითხავს ოპტიმისტი.

– რა შეუშლით ხელს? – კითხვითვე უპასუხებს რეალისტი.

ოპტიმისტს კიდევ აქვს იმედი ჩვენი ხელისუფლებისა, რეალისტს ეს იმედი გადაეწურა. რატომო, იკითხავს საქმეში ჩაუხედავი მკითხველი. მოგახსენებთ:

ქართულის ამოგდება ეროვნული გამოცდების ნუსხიდან არ იქნება არც პირველი და, ალბათ, არც უკანასკნელი ღონისძიება ამ ხელისუფლებისა ქართულის საწინააღმდეგოდ მიმართული.

მოდით, თვალი გადავაგვლოთ ბოლო ოთხ წელიწადში ჩვენი ხელისუფლების მიერ ქართული ენის წინააღმდეგ გამოცხადებული ომის შედეგებს:

გაუქმდა საქართველოს პრეზიდენტთან არსებული ქართული ენის სახელმწიფო კომისია, რომელიც იყო სამართალმემკვიდრე 1935 წლიდან არსებული ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიისა.

საქართველოს პარლამენტში აღარ არსებობს ქართული ენის ქვეკომიტეტი (წინა მოწვევის პარლამენტში იყო).

გაუქმდა ენის სახელმწიფო პალატა, რომელიც 1997 წელს შეიქმნა.

აღარაა ცოცხალი ენის შესახებ კანონის პროექტი, რომელიც წინა პარლამენტში განიხილებოდა.

არ მუშაობს რეკლამის შესახებ კანონის ის მუხლები, რომლებიც რეკლამის ენას შეეხება.

გაუქმდა ათი წლის ისტორიის მქონე რადიოპროგრამა „ენაღ შექმული და კურთხეული“.

დაიხურა ტელეპროგრამები – „ენა დედაა ერისა“ და „ჩვენი ენა ქართული“.

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში შემცირდა ქართული ენის საათები.

უმაღლეს სასწავლებლებში აღარაა სავალდებულო საგანი ქართული ენა.

განათლების სისტემაში ქართულის პარალელურად სწავლების ენა გახდა უცხო ენა.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში რექტორად განდომისთანავე გ. სუბუამ მინისტრის მითითებით გააუქმა ქართული ენის ინსტიტუტი (სხვა ინსტიტუტებს არაფერ შენებია). საქალაქო სასამართლომ (თავმჯდომარე ე. ტყეშელაშვილი, მოსამართლე თ. თადაშვილი) ამის თაობაზე სარჩელიც არ მიიღო!...

ამ ფონზე გაიკვირვებს ვინმე ეროვნული გამოცდების ნუსხიდან ქართული ენის გამოცდის ამოღებას? – არა მგონია.

განგაშის ზარების დარისხების დროა!...

მოგმართავთ თქვენ, საქართველოს პრეზიდენტო! რაც მოგახსენეთ, ამის თაობაზე არაერთგზის ითქვა და დაიწერა. ქართულ ენას მშველელი არ გამოუჩნდა... პირიქით... როგორ ფიქრობთ,

ბატონო პრეზიდენტო, „სიღარიბედაძლეული საქართველო“ იქნება საქართველო, თუ ქართული ენა არ გვექნება.

როგორ ფიქრობთ, „რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს“, ანდა „მტერთა ენის არს მტრობა ქვეყნის“ მსოლოდ ლამაზი პოეტური ფრაზებია თუ ჭეშმარიტება? – ვაი, რომ ჭეშმარიტებაა და არაერთი ერის თავზე ასდა ეს ჭეშმარიტება... აქეთ მიდის ვითომ ჩვენი გზაც?

ბატონო პრეზიდენტო! თოთხმეტი აპრილი ახლოვდება და საქარლამენტო არჩევნებაც კარსაა მომდგარი. იქნებ ქართული ენის წინააღმდეგ ლაშქრობის მეთაურნი ისევე ამხილოთ აკვაცობაში, როგორც ამხილეთ განათლების მინისტრი ამას წინათ პედაგოგებთან შესვედრაზე... წამსდარ საქმეს გამოსწორება უნდა!...

გვერწმუნეთ, ბატონო პრეზიდენტო, დაყოვნება და გულგრილობა განამტკიცებს აზრს, რომ თქვენ სართ შემოქმედი ქართულ ენას თავდატენილი უბედურებისა; ქართული ენის წინააღმდეგ გამოცხადებული ომის მთავარსარდალი!

დიდი სურვილი მაქვს, ოპტიმისტის იმედები გამართლდეს, მაგრამ ეს თქვენზეა დამოკიდებული, ბატონო პრეზიდენტო!...

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
18 მარტი, 2008 წელი

დედაენაზე ზრუნვა ბოლშევიკებისაგან უნდა ვისწავლოთ...

1921 წლის 21 თებერვალს საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ მიიღო საქართველოს პირველი კონსტიტუცია, რომელშიც ეწერა: „**საქართველოს სახელმწიფო ენა არის ქართული ენა**“. სამწუხაროდ, დემოკრატიულ საქართველოს დიდი დღე აღარ ეწერა: 4 დღის შემდეგ, 1921 წლის 25 თებერვალს რუსეთმა მოახდინა საქართველოს ანექსია; „საქართველო გასაბჭოვდა“ – მოვიდა ყველაზე არაეროვნული სელისუფლება... ბოლშევიკური საქართველოს კონსტიტუცია 1922 წელს მიიღეს და ქართულს სახელმწიფო ენად ეს კონსტიტუციაც აცხადებს: „საქართველოს სსრ რესპუბლიკის სახელმწიფო ენად ითვლება ქართული ენა. ყველა ცენტრალურ სახელმწიფო დაწესებულებათა რეზიდენციად – ქ. ტფილისი.“

აქ ყურადღებას მივაქცევთ სიტყვას **ითვლება**. ეს არ არის კონსტიტუციის ენა: ჩვეულებრივ წერენ: „სახელმწიფო ენა არის“... წერია: „სახელმწიფო ენად ითვლება“... ვფიქრობთ, აქ მინიშნება უნდა იყოს სწორედ წინა კონსტიტუციაზე; სიტყვა **ითვლება** იგულისხმება ასევე დედაქალაქთან დაკავშირებითაც ამ მუხლშიც. გააზრება ასეთი უნდა იყოს: დედაქალაქი იყო და იქნება თბილისი; სახელმწიფო ენა იყო და იქნება ქართული. **ბოლშევიკები აგრძელებენ დემოკრატიული საქართველოს მიერ დაწყებულ ტრადიციას, რომელიც ისტორიული რეალობის ასახვა იყო...**

რა გვაძლევს ამ დასკვნის გაკეთების საფუძველს?

ბოლშევიკური სელისუფლება თავისი კონსტიტუციის მიღებამდე ქართულს სახელმწიფო ენად მიიჩნევს და ზრუნავს მის

მოვლა-პატრონობაზე... ჩვენ ხელთა გვაქვს რეგკომის ერთი ასეთი ბრძანება: „სახელმწიფო ენა საქართველოში“. ბრძანება გამოქვეყნდა გაზეთ „კომუნისტში“ ბოლშევიკური კონსტიტუციის მიღებამდე, ბოლშევიკების შემოსვლიდან ერთ თვეში. მოვიყვანთ ამ საინტერესო დოკუმენტის სრულ ტექსტს:

„მიუხედავად რეგკომის არა ერთხელ გამოცემული ბრძანებისა, რომ საბჭოთა სოციალისტურ საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო ენა არის ქართული და საქართველოს ყველა დაწესებულება როგორც სახელმწიფო, ისე საზოგადო, ვალდებულია სასტიკად აასრულონ ეს ბრძანება. ქალაქ თბილისში მაინც იჩენს თავს პროვოკაციული მოქმედება აღნიშნული ბრძანების წინააღმდეგ: იყო შემთხვევა ქართული ენის გაძევების სურვილისა ზოგიერთი დაწესებულებიდან.

რეგკომი ერთხელ კიდევ ბრძანებს, სასტიკად არსულელებულ იქნას მისი ბრძანება და მოისპოს პროვოკაცია მშრომელთა უფლებისა, რომელიც არა თუ არ ცდილობს საქართველოს და მის თვითგამორკვევის მოსპობას, არამედ თავის მიზნად ისახავს სახელმწიფო ენის დაცვასთან ერთად, გააძლიეროს და ცხოვრებაში გაატაროს საქართველოს მშრომელთა სრული თვითგამორკვევა.

უკანასკნელ დროს, გამოჩნდნენ პროვოკატორები, რომლებიც შლიან დუქნების და სხვა საზოგადო დაწესებულებებიდან ქართულ წარწერებს. უკვე რამოდენიმე კაცი ამისთვის დაპატიმრებულია და მიიღებენ ღირსეულ სასჯელს.

რეგკომი აფრთხილებს ყველას, რომ ამისთანა პროვოკაციული მოქმედებისათვის, რომელიც ასუსტებს საბჭოთა მთავრობას საქართველოში, სასტიკად იქნებიან დასჯილნი“. ბრძანებულება გამოქვეყნდა 1922 წლის მარტის ბოლოს „კომუნისტის“ მე-11 ნომერში. ყურადღებას მივაქცევთ იმასაც, რომ ეს არ არის ამ თემაზე პირველი ბრძანებულებაო!..

ასე იწყებდნენ ბოლშევიკები ზრუნვას ქართულ ენაზე. სიტყვას ზრუნვა აქ პირდაპირი მნიშვნელობით ვსმარობ. ვინც იცის ქართული სალიტერატურო ენის ისტორია, დაძეგნისმე-ბა. 20-იანი წლებიდან მოყოლებული იქმნებოდა და მუშაობდა ტერმინოლოგიური კომისიები, ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი კომისია... კვლევითი ინსტიტუტები, უმაღ-ლესი სასწავლებლები და მისი ქართული ენის კათედრები... და ეს არ იყო ფორმალური, ეს იყო, ამ თვალსაზრისით, დიდად ნაყოფიერი სამოცდაათწლიანი კომუნისტური ეპოქა...

1978 წლის 14-მა აპრილმა, როგორც ჩანს, ხელისუფლება დააფიქრა იმაზე, რომ საჭიროა მეტი ყურადღების გამოჩენა დედაენისადმი და ამ თარიღის წლისთავზე, 1979 წლის 10 აპ-რილს, მიღებული იქნა საქართველოს კომპარტიის ცკ-ისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ერთობლივი დადგენილება „რესპუბლიკის სასწავლებლებში ქართული ენისა და ლიტერატუ-რის სწავლების მდგომარეობისა და გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ“. ხელისუფლება განმარტავდა: „ეს უმნიშვნელოვანესი დადგენილება რესპუბლიკის ყოველმა მოქალაქემ უნდა აღიქვას, როგორც **საქმედ ქცევა ქართული ენის კონსტიტუციური სტა-ტუსისა**“ („კომუნისტი“, № 86, 1979).

ეს დადგენილება არ ენებოდა მხოლოდ ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლებას; აქ მსჯელობა იყო სადისერტაციო ნაშრომთა რუსულად თარგმნის დაფინანსებაზე, გამომცემლო-ბათა და პოლიგრაფიულ საწარმოთა ჩართვაზე ამ საქმეში; „რესპუბლიკური ჟურნალ-გაზეთების რედაქციებს, საქართველოს სსრ ტელევიზიისა და რადიომუშაველობის სახელმწიფო კომი-ტეტს წინადადება მიეცათ სისტემურად გამოაქვეყნონ მასალები და პრაქტიკაში დანერგონ მიზნობრივი გადაცემები ქართული ენის სიწმინდის დაცვისა და მისი შემდგომი განვითარების სა-კითხებზე“ და სხვა.

როგორც ვხედავთ: კონკრეტული დავალებები მიეცათ ცალკეულ უწყებებსა თუ დაწესებულებებს.

რამდენადაც უცნაურად უნდა მოეჩვენოს ვინმეს, საბჭოთა ხელისუფლება ქართულზე, როგორც სახელმწიფო ენაზე, აქტიურ ზრუნვას განაგრძობს: 1983 წლის 27 სექტემბერს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა და რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭომ მიიღეს ანალი დადგენილება „რესპუბლიკის სასწავლო დაწესებულებებში ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1979 წლის 10 აპრილის დადგენილების შესრულების მიმდინარეობისა და ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების და შესწავლის სრულყოფის, ქართული სალიტერატურო ენის შემდგომი განვითარების დამატებით ღონისძიებათა შესახებ“. დადებითი შედეგი ამ დადგენილებებს აშკარად ჰქონდა; თუნდაც ის, რომ უმაღლეს სასწავლებლებში „ყველა ფაკულტეტსა და ყველა სპეციალობაზე“ შემოღებულ იქნა ქართული ენისა და ქართული მეტყველების კულტურის კურსი და სხვა...

ცოტა მოგვიანებით ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მაშინდელი ხელმძღვანელობის ინიციატივით შემუშავდა და 1988 წლის 3 ნოემბერს გამოქვეყნდა (გაზეთი „კომუნისტი“) **ქართული ენის სახელმწიფო პროგრამის პროექტი**. პროექტის განხილვამ 9 თვეს გასტანა. უნდა აღინიშნოს, რომ პროგრამამ პროექტის გამოქვეყნებისთანავე დაიწყო მუშაობა (მხედველობაში გვაქვს უწყებრივი რუსული დოკუმენტაციის გაქართულება, არაქართველთათვის ქართული ენის შემსწავლელი ჯგუფების გახსნა და მისთანანი)...

ქართული ენის სახელმწიფო პროგრამა დამტკიცდა 1989 წლის 15 აგვისტოს, გამოქვეყნდა 25 აგვისტოს... ესეც იყო დიდმნიშვნელოვანი მაგალითი დედაენაზე ზრუნვისა... ეს ვრცელი ისტორიაა (ქართული ენის სასიკეთო ისტორია) და მოკლედ მოეჭრათ...

დღევანდელ საქართველოში რა ხდება? დღევანდელი ხელისუფლება როგორ აგრძელებს ბოლშევიკების მიერ ნორმალურად გაგრძელებულ ტრადიციას? დავასახელებ მხოლოდ ფაქტებს;

„ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ –

გაუქმდა პრეზიდენტთან არსებული ქართული ენის სახელმწიფო კომისია;

გაუქმდა ენის სახელმწიფო პალატა;

გაუქმდა პარლამენტში ქართული ენის ქვეკომიტეტი;

გაუქმდა ყველა რადიო და ტელევიზორული, რომელიც ქართულ ენას ეძღვნებოდა...

აღარ განისილება პარლამენტში შეტანილი ენის კანონი...

არ მუშაობს რეკლამის კანონის ის პუნქტები, რომლების ენას ეხება...

პრესის კანონში არაფერია თქმული პრესის ენაზე...

შემცირდა ქართული ენის საათები ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში...

მომრავლდა არაქართულენოვანი სასწავლებლები...

ქართული აღარაა სავალდებულო საგანი უმაღლეს სასწავლებლებში...

და სსგა... და სსგა...

პოდა, ბოლშევიკური ხელისუფლების („ყველაზე არაეროვნული“ ხელისუფლების) დამოკიდებულება ქართული ენისადმი საოცნებო გაგვიხდა...

ასე შევხვდით 2009 წლის 14 აპრილს...

როგორ შევხვდებით 2010 წლის 14 აპრილს?

**„საქართველოს რესპუბლიკა“,
14 აპრილი, 2008 წელი**

**ქართული ენა აღარ არის
სავალდებულო
უმადლესი სასწავლებლების
ყველა ფაკულტეტზე**

„რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს“, – სწორ შემთხვევაში ამას განიხილავენ როგორც ლამაზ პოეტურ ფრაზას, მაგრამ ეს არის **ჭეშმარიტება**, – ამბობს პროფესორი **გიორგი გოგოლაშვილი**, რომელიც გაზეთ „საქართველო და მსოფლიოს“ რედაქციაში გვესტუმრა, – მსოფლიო ისტორიამ იცის არა ერთი მაგალითი, როცა გაქრა ენა და გაქრა მისი მატარებელი ხალხი. ფაქტობრივად, იყო შუმერული, ურარტული, პელაზგური, სეთური და ბევრი სხვა ენა, რომელთაგან დღეს არც ერთი აღარ არსებობს. რატომ? სად არიან შუმერები? ურარტუელები? პელაზგები? სად არიან სეთები? რა თქმა უნდა, მათი შთამომავლები არსებობენ, მაგრამ მათ დაკარგეს ენა და ამ ხალხის სახსენებელიც გაქრა.

უახლოესი მაგალითიც ვთქვათ: გასული საუკუნის 50-იან წლებში თურქეთში ჯერ კიდევ იყო რამდენიმე კაცი, რომლებიც ლაპარაკობდნენ უბინურ ენაზე. უბინები ჩერქეზების მონათესავე ტომია, რომელიც მე-19 საუკუნეში გადასახლდა თურქეთში. უბინების შთამომავლებმა დაკარგეს ენა, აითქვიფნენ ადგილობრივ მოსახლეობაში და გაქრა უბინის ხალხის სახსენებელი. ამიტომ ეს არის **ჭეშმარიტება**, რომელიც არაერთი ხალხის თავზე აცნადდა და ღმერთმა დაგვიფაროს, რომ ჩვენს თავზეც აცნადდეს ეს **ჭეშმარიტება**, – გულისტკივილით აცნადებს პროფესორი.

– ბატონო გიორგი, რა საფრთხე შეიძლება ემუქრებოდეს ქართულ ენას დღეს და რა საფრთხეებია აცილებული უკანასკნელი წლების მანძილზე, ან პირიქით, რა საფრთხეების მიმართ არის მოდუნებული ყურადღება?

– ახლა, ღვთის მადლით, ქართულს ასეთი საფრთხე რეალურად არ ემუქრება, მაგრამ არის ყოველგვარი ნიშანი იმისა, რომ, თუ ქართულისადმი უგულისყურო დამოკიდებულება ასე გაგრძელდა, თუ არ გამოვფხიწლდით და არ მივაქციეთ ყურადღება, ეს თავის სავალალო შედეგს გამოიღებს. პრესაშიც დაიწერა, რომ დღევანდელი საგანმანათლებლო რეფორმის ერთ-ერთი თავკაცის – გიგი თევზაძის – თქმით, ჩვენ ყველაფერი უნდა გავაკეთოთ საიმისოდ, რომ საქართველოში ინგლისური ენა იყოს სახელმწიფო ენა. ეს უკვე თავისთავად ნიშნავს, რომ ქართული მეორეხარისხოვანი ენა გახდება.

– მაგრამ საბჭოთა წლებშიც ასევე იდგა ამ საფრთხის წინაშე ჩვენი ქვეყანა. როცა კონსტიტუციიდან ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის, ამოღების ან მეორეხარისხოვან ენად მითითების მცდელობა იყო...

– კი, ბატონო, მაგრამ ეს ხდება 1978 წელს. ეს ის პერიოდი, როცა კომპარტიის ახალი პროგრამა გვეუბნებოდა, რომ უნდა მოხდეს ერებისა და ენების შერწყმა. მაგრამ, საბედნიეროდ, ამას ქართველი ხალხი შეხვდა ისე, როგორც უნდა შესვედროდა. ამ შემთხვევაში ჩვენ, რაც მთავარია, ტრადიცია გვიმაგრებდა ზურგს, რადგან მანამდე 1922 წლის, 1924 წლის, 1937 წლის კონსტიტუციებში ეწერა, რომ საქართველოს სახელმწიფო ენა არის ქართული ენა. და, რაც მთავარია, ერთი მხრივ, იყო ზეწოლაც, რამდენადაც უნდა გავიკვიროთ, კომუნისტური ხელისუფლება, ბოლშევიკური ხელისუფლება სერიოზულად ზრუნავდა ქართული ხალხტერატურო ენის, სახელმწიფო ენის განვითარებაზე. XX საუკუნის 20-იან წლებში, როგორც კი უნივერსიტეტი დაარსდა, შეიქმნა კომისიები, რომლებსაც სათავეში ჩაუდგნენ ივანე ჯავ-

ვახიშვილი, აკაკი შანიძე და სხვა მეცნიერები. საოცარი ერთ-სულოვნება იყო იმდროინდელ საქართველოში, რომ ქართულ ენას საქართველოში მისცემოდა ის ასპარეზი, რაც ეკუთვნოდა ქვეყნის სახელმწიფო ენას. უნივერსიტეტს თავიდან უჭირდა. ეს იყო კერძო უნივერსიტეტი და მაშინ ჩრდილოეთ კავკასიიდან, ოსეთიდან, სომხეთიდან იწერებოდნენ და უნდოდათ, სტუდენტები გამხდარიყვნენ, ანუ მოზიდვა შეიძლებოდა მსმენელისა და თანხებისაც, თუკი ესენი დათმობდნენ და თუკი სწავლება იქნებოდა არა ქართულად, არამედ რუსულად. არავითარი დათმობა! პირდაპირი პასუხი – სწავლა იქნება ქართულად! არ ვზღუდავთ არავის, არც ეროვნების, არც სქესის, არც რელიგიის მისედევით, ოღონდ სწავლა იქნება ქართულად! და ასე აიდგა ფენი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა.

– ბატონო გიორგი, მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო აქტიურად მონაწილეობდა ქართული ენის სახელმწიფო ენად დამკვიდრების საქმეში, ძალიან დიდი როლი ჰქონდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს. ენის ნორმების დამდგენი კომისია იქმნებოდა, უნივერსიტეტთან მუშაობდა კაბინეტები, სადაც ტერმინებთან დაკავშირებით მსჯელობდნენ. დღეს რა მდგომარეობაა ამ მხრივ უნივერსიტეტში, შეუძლია უნივერსიტეტს, თავიდან აიცილოს ენასთან დაკავშირებული საფრთხეები, რაც არსებობს და რაც მომავალში შესაძლოა, გაჩნდეს სხვადასხვა ენიდან წამოსული ტერმინების დამკვიდრებით?

– მართალს ბრძანებთ. როცა ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიაზე საუბრობენ, ქართული სალიტერატურო ენის განვითარებაში ახალი ეტაპის დასაწყისად უნივერსიტეტის დაარსებას გამოყოფენ, რადგან, ფაქტობრივად, ამ უნივერსიტეტის წყალობით ქართულად ალაპარაკდა მეცნიერების თითქმის ყველა დარგი – დამუშავდა შესაბამისი ტერმინოლოგიები, გადაწყდა მრავალი პრობლემა, რაც ენასთან იყო დაკავშირებული. ამის საფუძველზე ამუშავდა ტერმინოლოგიური კომისიები, ნორმათა

დამდგენი კომისია 30-იან წლებიდან, მეცნიერებათა აკადემია, მერე – ენათმეცნიერების ინსტიტუტი და ა.შ. უნივერსიტეტი ყოველთვის იყო ქართული კულტურის ისტორიაში ყველა სასიკეთო საქმის მოთავე. 2006 წლის აპრილში კი უნივერსიტეტში რექტორად მოვიდა გ. სუბუა და პირველი ბრძანება, რომელიც სუბუას სელმოწერით გამოქვეყნდა უნივერსიტეტის გაზეთში და გამოიკრა უნივერსიტეტის დერეფანში, ქართული ენის ინსტიტუტის გაუქმებას იუწყებოდა.. უნივერსიტეტში იყო სუთი სამეცნიერო-სასწავლო ინსტიტუტი: მაღალი ენერჯიების ფიზიკის ინსტიტუტი, გამოყენებითი მათემატიკის ინსტიტუტი, გრეცისტიკის ინსტიტუტი, რუსისტიკის ინსტიტუტი და მერე შეიქმნა ქართული ენის ინსტიტუტი. ეს ინსტიტუტი, რომლის სელმძღვანელიც მე გახლდით, შეიქმნა ქართული ენის კათედრებისა და ლაბორატორიების ბაზაზე. გ. სუბუამ პირველივე ბრძანებით გააუქმა ქართული ენის ინსტიტუტი და იმავე გაზეთში, სადაც მეორე გვერდზე ეს ბრძანება იყო დაბეჭდილი, მესამე გვერდზე ვრცელი სტატია იუწყებოდა უნივერსიტეტში ინგლისურენოვანი ეკონომიკური სკოლის გახსნის შესახებ.

– კი მაგრამ, რით ხსნიდნენ სუბუა და ის ადამიანები, ვინც ეს გადაწყვეტილება მიიღო, ამ ინსტიტუტის გაუქმების მიზანშეწონილობას?

– სამწუხაროდ, მათ არაფერი აუხსნიათ. ლომიასდროინდელ საგანმანათლებლო სისტემაში, სამინისტროში ასეთი საკითხები წყდებოდა ამგვარად. გაგახსენდებათ, ალბათ, ის ფაქტი, რომ ლომიასა და ენის პალატის სელმძღვანელ ლევან ღვინჯილიას შორის შეუთანხმებლობის გამო პალატა გააუქმეს. პალატას უკვე ჰქონდა ფილიალები ყველა რეგიონში, ყველა რაიონში, მწირი დაფინანსებით 200-ზე მეტი ადამიანი მუშაობდა, და იმისთვის, რომ მოეშორებინათ ღვინჯილია, პალატა გააუქმეს.

– იქნებ, საფრთხე აღარ არსებობს და დღევანდელმა სელისუფლებამაც ამიტომ გადადგა ეს ნაბიჯები?

– საფრთხე ძალიან დიდია. განათლების კანონის თანახმად, სწავლების ენა არის ქართული ენა. თუმცა XX საუკუნეში არა-ქართულენოვანი სკოლებიც იყო კომპაქტურად დასახლებულ აზერბაიჯანულ და სომხურ რეგიონებში, ასევე თბილისშიც. მაგრამ ეს იყო ზოგადსაგანმანათლებლო დონეზე. უმაღლეს სასწავლებლებში იყო რამდენიმე რუსულენოვანი ფაკულტეტი – თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და ტექნიკურ უნივერსიტეტში. მაგრამ დღეს კავკასიის უნივერსიტეტში, სადაც არის ეკონომიკის ფაკულტეტი, ქართველ ბავშვებს ქართველი პროფესორები ეკონომიკას ინგლისურად ასწავლიან... რატომ უნდა იყოს საქართველოს უნივერსიტეტებში ინგლისურენოვანი ფაკულტეტები და ა.შ... ქართული ენის პარალელურად საგანმანათლებლო სივრცეში ფეხს იკიდებს სხვა ენა. და ეს არის არა მარტო უნივერსიტეტებში; ეს არის უფრო დაბალ დონეზე – საბავშვო ბაღებში, რაც ყველაზე მთავარია. სპეციალურად მოვიკითხე და სტატისტიკაც კი არა აქვს სამინისტროს, რამდენი სკოლამდელი საგანმანათლებლო დაწესებულებაა საქართველოში. უამრავი კერძო საბავშვო ბაღია, რომლებიც სასამართლოში რეგისტრირდება და არ არის აუცილებელი, სამინისტრო საქმის კურსში იყოსო. არადა, ეს განათლების პირველი საფეხურია.

– ადრე დიდი ყურადღება ექცეოდა ახალი ტერმინების დამკვიდრებასაც, რასაც პრესა და ტელევიზია უწყობდა ხელს. დღეს რა შთაბეჭდილება გრჩებათ, როდესაც ტელევიზორს უყურებთ ან გაზეთს კითხულობთ?

– ენათმეცნიერების ინსტიტუტმა რამდენიმე სპეციალური კრებული გამოსცა, სერია გამოდიოდა... ერთი კრებული შეეხებოდა სახელმძღვანელოების ენას, მეორე – პრესის ენას; ეს კრებულები ურიგდებოდა რედაქციებს... სემინარები ტარდებოდა, ამას ისმენენ ჟურნალისტები... რედაქციებს ჰყავდა თავისი სტილისტები... XIX საუკუნეში ილია, აკაკი და სხვები განსაკუთრებულ ყურ-

ადღებას აქცევდნენ თეატრის ენას. და აი, რატომ: სცენიდან წამოსული არასწორი ქართული ძალიან ადვილად იკიდებდა ფეხს, მით უმეტეს, თუ კარგი სპექტაკლი იყო და კარგი მსახიობი ასრულებდა როლს. XIX საუკუნეში სწვა საშუალება არ იყო. დღეს გაცილებით დიდი აუდიტორია ჰყავს ტელევიზიას და ამ მხრივ ბევრი პრობლემაა. არავინ აკონტროლებს, არავინ აგებს ჰასუსს. ერთსელ სოფლის მეურნეობის მინისტრის ინტერვიუ გადასცეს, რომელშიც ამბობდა: – „ქალი სბოები შემოვიყვანეთ ჰოლანდიდან, ისინი როცა შობენ სბოებს, მათგან 90 პროცენტი ქალი სბოა“. ეს რომ იმ პერიოდში ეთქვა ან დაეწერა ვინმეს, დამთავრდებოდა მისი ჟურნალისტური მოღვაწეობა.

– და, ალბათ, იმ მინისტრის კარიერასაც დაესმებოდა წერტილი...

– დიას, ასე მოხდებოდა. საუბედუროდ, პრესის კანონში ერთი სიტყვა არ წერია ენის შესახებ. საფრანგეთს აქვს ენის კანონი. იქ ასეა: როცა რომელიმე მასობრივი ინფორმაციის საშუალება ფრანგულს უდიერად მოეპყრობა, მათ იმის უფლებაც კი აქვთ, შეაჩერონ გაზეთის გამოცემა, დასაჯონ და ა.შ.

– ბატონო გიორგი, გაზეთის ან ტელეგადაცემის დასურვა გამოსავალი არ არის. ეს შედეგს არ გამოიღებს. მთავარია, გამოსწორდეს ეს მდგომარეობა...

– სახელმწიფო ენის შესახებ უნდა ზრუნავდეს სახელმწიფო და ყველა დონეზე, ყველგან, ყველა სფეროში უნდა არსებობდეს შესაბამისი კონტროლი. მაგრამ თუ ეს ხელისუფლება დარჩა და ეს დამოკიდებულება გაგრძელდა, რაც ამ ხელისუფლებას აქვს განათლებისა და მეცნიერების მიმართ, მაშინ განათლებაც დაიღუპება, მეცნიერებაც და ჩვენს მომდევნო თაობებს გაცილებით დიდი საფიქრალ-საზრუნავი ექნებათ ამ მეცნიერებისა და განათლების აღსადგენად, ვიდრე ეს ჩვენს წინაპრებს ჰქონდათ XX საუკუნის დასაწყისში. ჩვენ წავახდინეთ საქმე, რაც კი არსებობდა,

ვისაც კი ევალებოდა ქართულ ენაზე ფიქრი, ყველაფერი მოისპო. არსებობს ერთადერთი კანონი რეკლამის შესახებ, სადაც წერია, ქართული ენის ადგილი როგორი უნდა იყოს რეკლამის ენაში. მაგრამ არის მეორე უბედურება: ამ კანონის ზედამხედველობა ევალებოდა ანტიმონოპოლიურ სამსახურს, რომელიც გააუქმეს. გაიარეთ გომის, საშურის, თერჯოლის მიდამოებში... თურქული წარწერებით აჭრელდა გზა. სასადილო, რესტორანი, ავტოპარკები – მხოლოდ თურქულ ენაზეა მინიშნებები. ქართველი მძღოლები რომ მოძრაობენ თურქეთში, არის სადმე ქართული წარწერები? სადაც კეთდება უცხოურად, იქ ჯერ ქართულად უნდა ეწეროს და მერე უცხოურად, თანაც, მხოლოდ საერთაშორისო ენაზე.

იქნებ ამისნას ვინმემ, რატომ გაუქმდა პრეზიდენტთან არსებული კომისია. და არა მხოლოდ ეს: გაუქმდა ენის პალატა, პარლამენტში იყო ქართული ენის ქვეკომიტეტი და აღარ არის, დაიხურა ქართული ენისადმი მიძღვნილი ყველა რადიო და ტელეგადაცემა, ენის კანონი განისილებოდა პარლამენტში და აღარ განისილება. შემცირდა ქართული ენის საათები სკოლებში, ქართული აღარ არის სავალდებულო უმაღლესი სასწავლებლების ყველა ფაკულტეტზე და ა.შ. ერთიანი ეროვნული გამოცდებიდან ქართულის ამოღების საკითხიც კი დასვეს და დღესაც დღის წესრიგშია. მაშინ განგაში ავტესთ და შეჩერდნენ. განათლების სამინისტროს სტანდარტების მიხედვით მშობლიურ ენაზე იწყება სწავლა, მესამე კლასში შეიძლება შემოვიდეს უცხო ენა, მეშვიდე კლასში – მეორე უცხო ენა და ა.შ. რა ხდება ჩვენთან? იტალიურ სკოლაში პირველივე კლასიდან იტალიურს ასწავლიან. მეორე-მესამე კლასში, ქართულის გარდა, იტალიურს და ინგლისურს სწავლობენ.

– ალბათ, მშობელმა იცის, რომ მისი შვილი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კი არ გააგრძელებს სწავლას, არამედ აქაურ ინგლისურენოვან უმაღლეს სასწავლებელში ან

უცხოეთში. წინათ რუსულ სკოლაში შეჰყავდათ ბავშვები, რათა შემდეგ მოსკოვში ან ლენინგრადში სასწავლებლად ჩასულეხს კარგად სცოდნოდათ რუსული. ასეთ ტენდენციასთან ხომ არ გვაქვს საქმე?

– ზუსტად ეს ტენდენცია არის ახლაც. თქვენ გახსოვთ, 80-იანი წლების ბოლოს დაიწყო მასობრივი მოძრაობა – რუსული სკოლებიდან ქართულში გადმოიყვანეს ბავშვები და ეს დაუკავშირეს ეროვნულ მოძრაობას. ბავშვმა მშობლიურ ენაზე უნდა მიიღოს განათლება. ახლა უკვე უკუპროცესი დაიწყო. როცა თბილისში ეკონომიკას ქართველ ბავშვს ქართველი ლექტორი ინგლისურად ასწავლის, და ამით ჰგონიათ, რომ ევროპაში ჩვენს სპეციალისტებსე დიდი მოთხოვნაა, თავის მოტყუებაა. ამას ყველაფერს სახელმწიფოებრივი მიდგომა უნდა. ჩვენმა სახელმწიფომ ეს დაკარგა. რაც მთავარია, ამით კანონი ირღვევა. კანონში წერია, რომ უცხო ენაზე სწავლება დასაშვებია, თუ სახელმწიფოთაშორისი შეთანხმებით არის ერთობლივი სასწავლებელი. დღეს კანონს არავინ აქცევს ყურადღებას. დღეს უყურებენ, ვინ არის იმ დაწესებულების ხელმძღვანელი. და თუ მათთვის მისაღები ადამიანი ხარ, რაც გინდა, ის აკეთე. ეს არის უბედურება. კანონს ისინი არღვევენ, ვინც უნდა იცავდეს, და ამას ეწირება ქართული ენა.

ესაუბრა
ბონდო მძინარაშვილი

„საქართველო და მსოფლიო“,
29 აპრილი – 5 მაისი, 2009 წელი

ქართული ენა

და

ეროვნული აკადემია

1995 წლის ნოემბერში ღია წერილი მივწერე საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტს, აკადემიკოს ალბერტ თავსელიძეს:

„ბატონო ალბერტ,

ვიციტ, რომ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიაში არის ენისა და ლიტერატურის განყოფილება. გვახსოვს, რომ არცთუ შორეულ წარსულში ეროვნული აკადემიის შემადგენლობაში იყო არაერთი თვალსაჩინო მეცნიერი – ქართული ენისა და ლიტერატურის მკვლევარი. მაგრამ, სამწუხაროდ, ამჟამად აკადემიაში არ არის ქართული ენის არცერთი სპეციალისტი, არც ნამდვილი წევრი და არც – წევრ-კორესპონდენტი... ქართული ლიტერატურის მკვლევართაგან მხოლოდ ერთია ეროვნული აკადემიის ნამდვილი წევრი (ბატონი გ. ციციშვილი), არცერთი – წევრ-კორესპონდენტი...

გვანტერესებს და გთხოვთ გვიპასუხოთ:

დღეს საქართველოში ქართული ენისა და ლიტერატურის სპეციალისტთაგან არ არის ვინმე იმ დონის მეცნიერი, რომ ეროვნული აკადემიის წევრობის (თუნდაც წევრ-კორესპონდენტობის) ღირსი იყოს?

ნუთუ ფილოლოგიის სსვა დარგების განვითარების დონე საქართველოში დღეს იმდენად მაღალია ქართული ენისა და ლიტერატურის კვლევის დონესთან შედარებით, როგორც თქვენს

აკადემიაში ასეთი შეფარდებითაა წარმოდგენილი – ერთი: მრავალი.

ხომ არ გრძელდება ის „ტრადიცია“, როცა აკადემიაში არჩევასე უარს ეუბნებოდნენ პავლე ინგოროყვას, აკაკი გაწერულიას?..“ („ბურჯი ეროვნებისა“, № 4, 1995 წელი).

დღეს, 14 წლის შემდეგ, ვითარება ასეთია:

მეცნიერებათა აკადემიას ოფიციალურად ეწოდა ეროვნული.

ეროვნულ აკადემიაში არის მხოლოდ ორი წევრ-კორესპონდენტი: – ქართული ენის სპეციალისტი! რა შეიცვალა ამ თოთხმეტი წლის განმავლობაში „თავისუფალ, დამოუკიდებელ, დემოკრატიულ“ საქართველოში ქართული ენის სასარგებლოდ?.. ვაი, რომ არაფერი... ეს კიდევ ერთი უბედურებაა იმ მრავალთაგან, ქართული ენის თავზე რომ ტრიალებს...

„გვეშველება რამე?“

წიგნი“; უცხო სათაურს ახსნა დასჭირდა. მერე, როცა ბუნებრივ სახელად იქცა მკითხველისთვის „დედა ენა“, განმარტება მოეხსნა:

1912 წლის (იაკობის სიცოცხლეში ბოლო, 33-ე) გამოცემა, მოგესხებოთ, ორ წიგნად გამოვიდა:

დედა ენა	დედა ენა
პირველი ნაწილი	მეორე ნაწილი
ქართული ანბანი	საკითხავი წიგნი ანბანის შემდეგ

„ქართული ანბანი“ და „საკითხავი წიგნი ანბანის შემდეგ“, არის არა განმარტება **დედა ენისა**, არამედ სათაურები ცალკეული ნაწილებისა.

ის ფაქტი, რომ პირველ გამოცემას განმარტება დასჭირდა, იმით უნდა აიხსნას, რომ სახელი **დედა ენა** მშობლიური ენის მნიშვნელობით **იაკობ გოგებაშვილის შექმნილია**. „დედა ენა“ მიზნობრივად შეიქმნა საანბანე წიგნისთვის ისეთი ქართული სიტყვების ანალოგიით, როგორცაა **დედა-მიწა, დედა-ბოძი, დედა-ბურჯი, დედა-ქალაქი, დედა-აზრი** (ყველა ამ სიტყვას იაკობი დეფისით წერს, ისევე როგორც **დედა-ენას** პუბლიცისტურ წერილებში). იმდენად მარჯვედ იყო შექმნილი ეს სახელი, რომ იგი სწრაფად გაგრცელდა და დამკვიდრდა ქართულში **მშობლიური ენის სინონიმად**.

არის კი ასე? ვფიქრობთ, კი:

1976 წლამდე თავად იაკობ გოგებაშვილიც **დედაენის** მნიშვნელობით სხვა გამოთქმებს გამოიყენებს: **ქართული ენა, სამშობლო ენა**. „ბუნების კარის“ პირველ გამოცემას (1868 წ.) გარეკანზე აწერია:

„ვინც რომ **სამშობლო ენას**
ივიწყებს და არ ეძებს,

ძრეულ კარგიც რომ იყოს,
ნაყოფს ვერ გამოიღებს.“

სამწუნაროდ, 1876 წლამდე იაკობს კრიტიკულ-პუბლიცისტური წერილები ცოტა აქვს, მით უმეტეს, ისეთ თემაზე, ამ გამოთქმის (დედა-ენა) გამოყენების საჭიროება რომ ჰქონოდა. 1876 წლის შემდეგ კი **მშობლიური ენის მნიშვნელობით ჩვეულებრივ დედა-ენას** გამოიყენებს. ერთი ამონარიდი:

„ღმერთი არის მეუფე გულის, და მსოლოდ გულისა. ის მსურვალე გრძნობა, რომლითაც ადამიანი მიმართავს უფალსა, გამოიხატება მსოლოდ **დედა-ენით**, იმიტომ, რომ მსოლოდ **დედა-ენა** არის ენა გულისა, გრძნობისა. სხვა ენა აქ ყოვლად უძლურია. მსოლოდ **დედა-ენაზედ** შეიძლება ილოცოს ადამიანმა გულმსურვალედ... დიად, მსოლოდ **დედა-ენა** არის ენა სულისა და გულისა, ყველა უცხო ენანი კი არიან ენანი მესხიერებისა“ (1888 წ.).

საგულისხმო ფაქტი: „დედა ენის“ ყველა გამოცემას (1912 წლის ჩათვლით) **დედა ენა** ორ სიტყვად აწერია. კრიტიკულ-პუბლიცისტურ წერილებში ჩვეულებრივ დეფისით წერს – **დედა-ენა**. ასევე წერს სიტყვებს **დედა-შიწა**, **დედა-ქალაქი**, **დედა-აზრი**... ეს თავისთავად საინტერესო საკითხი ახსნას საჭიროებს. ერთ სიტყვად მოიაზრებენ (დეფისით წერენ) **დედა-ენას** ილია და აკაკიც. დღევანდელი ნორმის მიხედვით, ერთად იწერება – **დედაენა**.

დასტურად იმისა, რომ **დედაენა** იაკობის შექმნილი სიტყვაა და აქედან გავრცელდა სხვაგან, ილიას და აკაკის მაგალითებს მოვიყვანთ.

ჩვენ შეძლებისდაგვარად გადავიკითხეთ 1876 წლამდე დაწერილი ილიას კრიტიკულ-პუბლიცისტური წერილები. სიტყვა **დე-**

დაენა არ შეგვსვენდრია; ამ მნიშვნელობით სხვა გამოთქმები გამოიყენება:

რამდენიმე ამონარიდი წერილიდან „ორიოდე სიტყვა...“ (1861 წ.):

„ეგრეთ უენო ენად ვნახეთ **ჩვენი საყვარელი ენა**“;

„კაცმა როგორ უნდა გამოიმეტოს თავისი დედ-მამის ენა ისე...“

„არა მარტო ვსწავლობთ იმათს მშვენიერს ლექსებში **მშვენიერს ენას**...“

„ჩვენ ყველანი **ქართული ენის** სმარებაში ცოდვილნი ვართ...“

„ჩვენ კი მშობელ მამასაც არ დაუთმობდით ჩვენ **მშობლიურ ენის** მიწასთან გასწორებას...“

„იქნება ამ სტატიაში ბევრი შევსცოდეთ **ჩვენს საყვარელს ენას**“...

„ჩვენი **ქართული ენა** ისე გვიყვარს...“

„ჩვენ **ჩვენი ენის** დამცირებამ დაგვაწერინა...“ და მისთანანი.

1877 წელს დაწერილი ოთხგვერდიანი წერილიდან „ვიცინოთ თუ ვიტუროთ“:

„აქ **ქართულ ენას** პირველი ადგილი ეჭირება სხვათა შორის“...

„**ქართულის** ცოდნა გულს აუხუყვებს...“

„და მაინც კიდევ **ქართულს** არ ასწავლიან...“

„ამის გამო მაინც **ქართულს ენას** სემინარიაში სავალი ექნებაო...“

„ჯეროვანი გზა მიეცემოდა **ქართულ ენას**...“

„**ქართულის ენისათვის** დრო არა ჰქონდეს...“ ყველა შემთხვევაში კონტექსტის მისედვით **მშობლიური ენა** იგულისხმება, ანუ დედა-ენა. იაკობის „დედა ენა“ ამ დროს ახალი გამოსულია...

ცოტა მოგვიანებით გამოქვეყნებულ წერილში (1881 წ.) „ბ-ნ იანოვსკის წერილისა გამო“ ილია **მშობლიური ენის** მნიშვნელობით მსოლოდ **დედაენას** გამოიყენებს. ერთი ამონარიდი:

„ყველამ, დიდმა და პატარამ, შეიტყოს და გაიგოს, რა ღონეა **დედა-ენა** სკოლისათვის საერთოდ და საეროსათვის საკუთრივ.

ჩვენ რომ ეგრე დაჟინებით და უკანდაუსხველად ვთხოვლობთ **დედა-ენისათვის** სრულს და დაუბრკოლებელს გზას სასწავლებელში, – ეგ მარტო **დედა-ენის** სიყვარულით არ მოგვდის. ვთხოვლობთ და ვნატრულობთ იმიტომაც, რომ **უდედა-ენოდ** გონების გახსნა ბავშვისა ყოვლად შეუძლებელია. მაშინ სკოლა გონების გახსნის სახსარი კი არ არის, გონების დაჩაგვრისა, გონების დახშვისა, დათრგუნვისა, გათახსირებისა, – და განა ეს სასურველია ვისთვისმე? ზემომოყვანილიდამ ცხადია, რომ **დედა-ენა** ცნობილია არამც-თუ უკეთეს და აუცილებელ სახსრად, რომ სკოლამ თავისი დანიშნულება აასრულოს, არამედ უპირველეს საგნადაც, რომელიც ბავშვმა უნდა შეისწავლოს და იცოდეს“. ამავე წერილში ილია უშინსკის, კომენსკის და სხვათა ამონარიდების თარგმნისას მხოლოდ დედა-ენას გამოიყენებს...

კიდევ ერთი ცნობილი აზრი ილიასი: „ქართველისათვის „დედა“ მარტო მშობელი არ არის. ქართველი ღვიძლ ენასაც „დედა-ენას“ ეძახის, უფროსს ქალაქს – „დედა-ქალაქს“, მკვიდრს და დიდ ბოდს სახლისას – „დედა-ბოდს“, უდიდესსა და უმაგრეს ბურჯს – „დედა-ბურჯს“, სამთავრო აზრს – „დედა-აზრს“. გუთნის გამგებელ მამაკაცსაც-კი „გუთნის-დედას“... **დედაენა** მსგავსი სტრუქტურის სხვა სიტყვათა გვერდით დააყენა ჩვეულებრივ... ეს 1898 წელს დაიწერა...

პოეზიაში ილია სუთჯერ გამოიყენებს სიტყვას **დედაენა** ლექსში „ორხმიანი საახალწლო ოპერეტი“. იაკობ გოგებაშვილს ათქმევინებს:

„**დედა-ენა** მიჩნ სახელად...“ „**დედა-ენითა** წვრთნა ყრმისა...“ „**დედა-ენა** პირველადვე...“ „**დედა-ენა** მით არს კარგი...“ „**დედა-ენას** სთხრიდეს...“ ლექსი 1894 წელსაა დაწერილი.

იგივე ვითარება არის აკაკი წერეთელთანაც: იაკობის **„დედა ენის“** გამოსვლამდე ამ სახელს აკაკისთან ვერ ვხვდებით;

„ქართულზედ რომ ხელს იღებენ“...

„ქართულ ენას არად ხდიან...“ (1861 წ.)

„მათმა ქვეყანურმა აზრებმა და მათთანაც ქართული ენის ზედმიწევნით ცოდნამ გაბაკვირვა...“ (1867 წ.)

„არ ეთაკილებოდეს ქართული ენა...“

„ჯერ ქართულიც არ იცი...“ (1868 წ.)

1876 წლიდან კი, „დედა ენის“ გამოსვლის შემდეგ, აკაკისთვის **დედაენა** ჩვეულებრივი სიტყვაა. აკაკი ჩვეულებრივ **დედა-ენას** გამოიყენებს:

„მაგრამ მე კი ვერ გავიგე, თუ რა ენა უნდა ყოფილიყო მათი **დედა-ენა**“... (1876წ.)

„იმათაც კი შერჩენიათ **დედა-ენა** ტკბილად სასაუბროდ“... (1877 წ.)

„ძველად ჩვენში სამღვდელოებამ იცოდა საფუძვლიანად **დედა-ენა**...“ (1887 წ.) მსგავსი მაგალითები მრავლადაა...

აკაკის პოეზიაში 10-ჯერ არის ნახმარი სიტყვა **დედაენა**:

„კრულია მისი ხსენება, ვინც დაგმობს **დედა-ენასა**“... (1880 წ.)

„რომ **დედა-ენაც** არ იცის“... (1889 წ.)

„**დედა-ენა** და ერობა ქრისტეს რჯულს უკავშირაო“... (1892 წ.)

„სამშობლო მხრისა და **დედა-ენის**“... (1901 წ.)

„ არც მის სიწმინდეს, მის **დედა-ენას**“... (1909 – 1910 წ.)

„ რომ შეგვრჩენოდა ჩვენ **დედა-ენა**“... (1909 – 1910 წ.)

„ნუ გადასცვლით უცხოზე ქართულ **დედა-ენასა**“ (1911 წ.)

„ და გვირგვინი კი სწავლისა უფროსად **დედა-ენისა**...“ (1912 წ.)

„ აღადგინა გორგასალმა **დედა-ენა** დაკარგული“... (1912 წ.)

„შკოლეები მოსწავლეებსა უსპობენ **დედა-ენასა**“... (1912 წ.)

გუფიქრობთ, წარმოდგენილი მსჯელობა ადასტურებს იმას, რომ **დედაენა** იაკობ გოგებაშვილის სიტყვათშემოქმედების ნაყოფია,

ამიტომაც წიგნისათვის ამ სათაურის გამოყენება მავანის მიერ მითვისებაა სხვისი საკუთრებისა.

მოდით, ისიც ვთქვათ, როგორაა **დედაენა** წარმოდგენილი ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში:

ქველ-ის რვატომეულში **დედაენა** ცალკე სალექსიკონო ერთეული არ არის. დედა ენა, ორ სიტყვად დაწერილი, იდიომატურ გამოთქმადაა მიჩნეული და სიტყვა **დედა**-სთან არის შეტანილი (შეგნიშნავთ: ორთოგრაფიულ ლექსიკონში ერთ სიტყვადაა დაწერილი – **დედაენა**): **დედა ენა** 1. ენა, რომელსაც ბავშვობიდანვე ითვისებს ადამიანი მშობელთაგან და მახლობელთაგან და ყველაზე უფრო ბუნებრივია მისთვის ლაპარაკსა და აზროვნებაში; ენა, რომელზეც პირველად ამეტყველდება ბავშვი და რომელიც ურთიერთობის საშუალებაა იმ საზოგადოებისა, რომლის წევრიც თვითონ არის, – მშობლიური ენა, ღვიძლი ენა. 2. სახელწოდება მშობლიური ენის პირველდაწყებითი სასწავლო წიგნისა, რომლითაც ბავშვები წერა-კითხვას სწავლობენ.“

პირველი მნიშვნელობის საილუსტრაციოდ ორი მაგალითია მოყვანილი: „ქართველი ღვიძლ ენასაც **„დედა ენას“** ეძახის“ (ილია); „კრულია მისი ხსენება, ვინც დაგმობს **დედა ენასა“** (აკაკი). მეორე მნიშვნელობის საილუსტრაციოდ იაკობის ციტატაა მოყვანილი: „ამის შემდეგ მოსწავლეები გადავლენ **„დედა ენის“** მეორე ნაწილზე“.

საგულისხმო შენიშვნა: როგორც ილია, ისე აკაკი **დედა-ენას** დეფისით წერენ; ლექსიკონში დამოწმებულ წინადადებებში ცალცალკეა დაწერილი.

1986 წელს გამოცემულ განმარტებითი ლექსიკონის ერთ-ტომეულში **დედაენა** სალექსიკონო ერთეულადაა შეტანილი. განმარტება რვატომეულიდანაა ზუსტად გადმოტანილი (პირველ მნიშვნელობას აკლია ფრაზა ღვიძლი ენა); ილუსტრაციები არაა მოხმობილი. II მნიშვნელობის ბოლოს მიწერილია **ი. გოგებაშვი-**

ლის „დედაენა“, არა როგორც ილუსტრაცია, არამედ როგორც განმარტება.

სასურველია, განმარტებითი ლექსიკონის მრავალტომეულის ახალ გამოცემაში **დედაენა** ასევე იქნეს სალექსიკონო ერთეულად შეტანილი; აუცილებელია, საილუსტრაციოდ, როგორც იაკობის შექმნილ სიტყვას, იაკობის მაგალითი დავურთოთ, ცხადია, ილიასა და აკაკის მაგალითების გვერდით...

**იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოების
პირველი სამეცნიერო კონფერენციის მასალები,
27 ოქტომბერი, 2008.**

პისია „დედაენა“*

იაკობ გოგებაშვილმა თავის სახელმძღვანელოებზე ზრუნვა, მოვლა-პატრონობა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას უანდერძა. განსაკუთრებით „დედაენის“ ბედი ადარდებდა მარადიულ თანამედროვეს. პატრონობაში იმას გულისხმობდა, რომ დრო-ჟამის შესაფერისი ცვლილებები უნდა შესულიყო წიგნში. ვინც იცნობს „დედა ენის“ ისტორიას, დამეთანხმება: არ ყოფილა გამოცემა, რომელიც ზუსტად გაიმეორებდა წინამორბედს. ამბობს ერთგან იაკობი: „დედა ენა“ მაშინ მოკვდება, როცა ის გაუკეთესებას მოაკლდება“...

იაკობის ანდერძის შესაბამისად, დღეს განათლების სამინისტრომ უნდა იზრუნოს „დედა ენის“ მოვლა-პატრონობაზე. სამინისტროს დღევანდელ ხელმძღვანელობასთან ამ მხრივ ჩვენ პრეტენზია არ გვაქვს... კარგია, რომ სამინისტროში ახალი მესვეურების მისვლისას გამოაცხადეს: „ჩვენ ვივლით ილიასა და იაკობის გზით“... კარგია ისიც, რომ სამინისტროში მისულ კაცს, ილიასთან ერთად, იაკობის სურათიც შემოანათებს... დიან, ეს ყოველივე კარგია. იმედია, ის პრობლემა, რამაც ამ წერილის დაწერა გადაგვაწყვეტინა, უმტკივნეულოდ მოგვარდება...

როგორც ცნობილია, განათლების სამინისტრომ სასკოლო სახელმძღვანელოებზე კონკურსი გამოაცხადა. ჩვენთვის ისიც ცნობილი გახდა, რომ პირველი კლასის შვიდი საანბანე წიგნია წარდგენილი საკონკურსოდ. ამათგან სუთს „დედაენა“ ჰქვია. ჰოდა, ჩვენ, სწორედ, ეს პრობლემა გვაწუხებს: „დედაენის“ ავტორად იაკობ გოგებაშვილი არხად არის მითითებული...

* თანაავტორი იოსებ ჭუმბურიძე

ჰკითხეთ ნებისმიერ წერა-კითხვის მცოდნე ქართველს, ვინ არის ავტორი „დედაენისა“ და, რა თქმა უნდა, მხოლოდ ერთ პასუხს მიიღებთ: იაკობ გოგებაშვილი! ჩვენს სინამდვილეში რა ხდება? ძირითადად სახელმძღვანელოდ ორი წიგნია დაშვებული:

საგანი	სახელმძღვანელო	ავტორი
1. მშობლიური ენა	დედაენა	ვ. რამიშვილი
2. მშობლიური ენა	დედაენა	ვ. როდონაია და სხვ.

დამხმარე ლიტერატურის ნუსხაში შეტანილია:

საგანი	სახელმძღვანელო	ავტორი
1. მშობლიური ენა	დედაენა	ლ. შალიკიანი-სოტივარი
2. მშობლიური ენა	დედაენა	რ. ჩხენკელი

ხელთა გვაქვს „საქართველოს განათლების სამინისტროს ინფორმაცია საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში 2002-2003 სასწავლო წელს სასწავლო პროცესში დაშვებული სახელმძღვანელოებისა და „მათი სტატუსის შესახებ“ (გაზეთი „ახალი განათლება“, №23, 2002 წ.). სამწუხაროდ, ახალი დოკუმენტი ვერ მოვიპოვეთ. თუმცა, გვგონია, რომ ის დიდად არ იქნება განსხვავებული ამ დოკუმენტისაგან...

ჰკითხველის ყურადღებას მივაპყრობთ პირველი კლასის მშობლიური ენის სახელმძღვანელოს.

აქ, ოთხი „დედაენაა“ დასახელებული. სად არის იაკობ გოგებაშვილი? შეიძლება, გვითხრან, ზუსტი ორიენტაციისათვის ვინც იაკობის „დედა ენა“ გადაამუშავა, ავტორად ის მივუთითო (იაკობ გოგებაშვილის „დედანი ენის“ მისედევით შეადგინა ვალერიან რამიშვილმა). დავუშვათ და ასეა ერთ შემხვევაში, სხვა შემთხვევაში?

„ავტორები“ იტყვიან, სხვაგან საერთო არაფერია იაკობის „დედა ენასთან“, ამიტომაც აღნიშნავს საქირო არ არისო. ჩვენც სწორედ აქა ვართ:

შეიძლება თუ არა, წიგნს დაერქვას „დედაენა“, როცა საერთო არაფერი აქვს იაკობის ქმნილებასთან?

რას წარმოადგენს ალტერნატიული „დედა ენა“ (ავტორები ვ. როდონაია და სხვები)? ამის თაობაზე, არაერთგზის დაიწერა და ითქვა. ამჯერად წიგნის ავტორი არ გვანტერებს: ფაქტია – სრულიად განსხვავებული პრინციპები, განსხვავებული მასალა (თუ მსედველობაში არ მივიღებთ ი. გოგებაშვილის სახელმძღვანელოებიდან აღებულ რამდენიმე ტექსტს).

სულ სხვა ვითარებაა ლ. შალიკიან-სოტივარის „დედაენაში“. ესაა საკითხავი წიგნი, რომელშიც „ავტორს“ ი. გოგებაშვილის „დედა ენაში“ ანბანის შესასწავლ სიტყვათა (ია, თითი... რეჰანი) თემებზე თავის მიერ შედგენილი „ლექსები და პროზაული ტექსტები“ შეუტანია. ამ წიგნს ეს აქვს საერთო იაკობთან, ამიტომ აწერია ტიტულზე: „ი. გოგებაშვილის „დედა ენის“ მისედვით, შეადგინა ლ. შალიკიან-სოტივარმა“. რბილად რომ ვთქვათ, უნერსულია ამგვარი მსჯელობაც: „დედაენა“ ვუწოდებ ისე, როგორც დედა არქმევს სოლმე თავის პირმშოს სახელს ვისიმე სიყვარულითა და პატივისცემით. ვფიქრობთ, ეს წიგნი მოკრძალებით დადგება იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენის“ გვერდით“. ცალკე მსჯელობის საგანია წიგნის თემატური მხარე და მასში შესულ ნაწარმოებთა მსატვრული დონეც. გავისენოთ: შესანიშნავი საბავშვო მოთხრობების ავტორი იაკობ გოგებაშვილი სხვას აძლევდა თემებს და სთხოვდა წიგნისთვის მასალის დაწერას (ჩემზე კარგად წერსო...).

ეს მსჯელობა განათლების სამინისტროს კომპეტენტური კომისიის საქმეში ჩარევად ნუ ჩაგვეთვლება. ამ თემებზე ადრეც დაგვიწერია, მაგრამ ყურადღება არავის მიუქცევია. მთავარი

და არსებითი, რასაც გვინდა განათლების სამინისტროს ყურადღება მივაპყროთ, ესაა **სახელმძღვანელოს სახელი და იაკობის ავტორობის საკითხი.**

სახელმძღვანელოს „დედა ენა“ იაკობ გოგებაშვილმა დაარქვა. 1876 წლამდეც და მას შემდეგაც, არაერთი საანბანე წიგნი არსებობდა. მათ, რა თქმა უნდა, სხვა სახელი ერქვა.

„დედა ენა“ ავტორისაა, იაკობისა! მისი („დედა ენის“) გამოყენება სხვა ავტორთა მიერ, მითვისებაა სწვისი საკუთრების! საავტორო უფლებების უხეში დარღვევა!

ეს რომ იყოს საგნის სახელთან გაიგივებული „ნეიტრალური“ სახელწოდება – „ქართული ენა“, „მშობლიური ენა“, – სხვა საქმე იქნებოდა. ცხადია, ყველას აქვს ამგვარი სახელის დარქმევის უფლება. „დედა ენის“ გამოყენება სხვა ავტორთა მიერ იგივეა, მსატერულ ნაწარმოებს ვინმემ „ვეფხისტყაოსანი“ ან „ოთარაანთ ქვრივი“ დაარქვას...

ამ თემაზე, სამოქალაქო სამართლის მცოდნე მაღალკვალიფიციურ იურისტებთანაც გვქონდა საუბარი. ცხადია, ამ საქმის გამოსწორება სასამართლოს წესითაც შეიძლებოდა, მაგრამ ამას მრავალი უხერხულობა და უსიამოვნება მოჰყვება: პასუხისმგებლობა ამ შემთხვევაში არა მხოლოდ „ავტორს“ (სწვისი საკუთრების მიმთვისებელს), არამედ იმასაც უნდა დაეკისროს, ვინც ამგვარ წიგნებს სახელმძღვანელოს გრიფი მიანიჭა. ეს უხერხულობა რომ მოიხსნას, ამისათვის მოვუწოდებს განათლების სამინისტროს შესაბამის სამსახურს ობიექტურობისაკენ, სამართლიანობისაკენ.

რას ვთხოვთ? – მოგახსენებთ:

თუ საანბანე სახელმძღვანელო „აი ია“-ს პრინციპზეა შედგენილი, მას შეიძლება ეწოდოს „დედა ენა“ და მის ავტორად უნდა იწოდებოდეს იაკობ გოგებაშვილი (სხვათა შორის, იაკობი თავის თავს „შემდგენელს“ უწოდებდა!). ვინც იაკობ გოგებაშ-

ვილის პრინციპზე დაყრდნობით შეადგინა ახალი სახელმძღ-
ვანელო, მის მიმართ უნდა ითქვას: „ი. გოგებაშვილის „დედა
ენის“ მისედვით, შეადგინა...“ (როგორც ეს არის ვ. რამიშვილის
მიერ გამოცემულ „დედაენაში“): ანდა „ი. გოგებაშვილის „დედა
ენა“ გადაამუშავა“...

**სოლო საანბანე წიგნს, რომელიც არ არის შედგენილი „აი
ია“-ს პრინციპზე, არ შეიძლება ეწოდოს „დედაენა“!** შესაბამისად,
მის ავტორად შეიძლება დაიწეროს ის, ვინც ეს სახელმძღ-
ვანელო შეადგინა.

სამართლიანობა ამას მოითხოვს.

თავშიც ვთქვით: განათლების სამინისტრო ვალდებულია, და-
იცვას იაკობ გოგებაშვილის საკუთრება სელყოფისაგან, მითვისები-
საგან, გაუფრთხილდეს და უკვდავყოს დიდი ერისკაცის სახელი.

გაზეთი „თბილისი“ :: №70, 2005 წელი

დილექტანტიზმი და არაკომპეტენტურობა დალუკავს ქართულ სკოლას

ღია წერილი სიმონ ჯანაშიას

ბატონო სიმონ, ახლახან წავიკითხე თქვენი – დღევანდელი განათლების სისტემის ერთ-ერთი მესვეურის, პროგრამების, სახელმძღვანელოებისა და შეფასების ეროვნული ცენტრის ხელმძღვანელის – ინტერვიუ გაზეთში „საქართველო XXI“ (30 მარტი – 5 აპრილი). სამწუხაროდ, თქვენი თანამდებობა კი გაძლევთ ამგვარი აზრების გამოთქმის საშუალებას, მაგრამ როგორც ჩანს, თქვენი კომპეტენცია ამ სფეროში საკმაოდ შეზღუდულია.

დავიწყოთ იმით, რომ განათლების სამინისტროს თაკვაცები-საგან იაკობ გოგებაშვილისა და მისი „დედაენის“ დაცვა მე და ჩემნაირებს კი არ უნდა გვიხდებოდეს. უპირველეს ყოვლისა, სამინისტრო უნდა იყოს პატრონი „დედაენისა“ და მისი ავტორისა. იცით რატომ? „დედაენა“ წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას უანდერძა იაკობმა. იურიდიულად შეიძლება არა, მაგრამ მორალურად ნომ უნდა იყოს განათლების სამინისტრო სამართალმემკვიდრე იმ საზოგადოებისა? ამაზეც ნუ ვიკამათებთ, იაკობ გოგებაშვილის მემკვიდრეობას ვინ უპატრონოს?

თქვენ უარყოფთ იმას, რომ სიტყვა **დედაენა** იაკობ გოგებაშვილის შექმნილია; გაიკვირვებთ კიდევ: „არა, რატომ. ის სხვა ენებსაც აქვთ“. სხვა ენებსაც რომ აქვს მსგავსი სტრუქტურის სიტყვა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იაკობმა უცხოურიდან აიღო.

თქვენ არ ხართ კომპეტენტური ამ საკითხში და განვიმარტავთ: იაკობ გოგებაშვილის „დედაენის“ გამოსვლამდე (1876 წლამდე) არც ილიას, არც აკაკის და არც თავად იაკობის ნაწერებში სიტყვა **დედაენა** არ გვხვდება, მისი მნიშვნელობით გამოიყენებენ გამოთქმებს **ქართული ენა, მშობლიური ენა, დედ-მამის ენა...** 1876 წლიდან, ფაქტობრივ, მხოლოდ **დედაენა** იხმარება... თუ მოიცლით ილიას, აკაკის და იაკობის ნაწერების წასაკითხად, თქვენც დარწმუნდებით... მართალია, ამ სტრუქტურის სიტყვები სხვა ენასაც აქვს, მაგრამ მთავარი მაინც მისი მნიშვნელობაა: **დედაენა** შეიქმნა ისეთი ქართული სიტყვების ანალოგიით, როგორიცაა **დედაბოძი, დედააზრი, დედაქალაქი**; დიას, **დედაენა** ნიშნავს მთავარ ენას (შდრ.: მთავარი აზრი, მთავარი ბოძი, მთავარი ქალაქი...); ამით იაკობმა ქართველური ენობრივ სივრცის სწორი გააზრება მოახდინა...

სიტყვა **დედაენა** შეიქმნა მიზნობრივად საანბანე წიგნისათვის და ისევეა იაკობის კუთვნილება, როგორც „ვეფხისტყაოსანი“ თუ „სიბრძნე სიცრუისა“ თავიანთი ავტორებისა. იმასაც შეგახსენებთ, რომ იაკობამდეც და შემდეგაც არაერთი საანბანე წიგნი შეიქმნა (ი. კერესელიძისა, ა. ნათაძისა, რ. ისარლიშვილისა, ლ. ჩომახიძისა, ა. ჯუღელიძისა...); ყველა წიგნს თავისი სახელი ერქვა, „დედაენა“ – მხოლოდ იაკობისას... ისევე, როგორც არ შეიძლება ვინმემ თავის წიგნს „ვეფხისტყაოსანი“ ან „სიბრძნე სიცრუისა“ დაარქვას, არც „დედაენის“ დარქმევის უფლება აქვს სხვას... ჩვენ საკითხს ასე ვსვამდით: თუ საანბანე წიგნი აი ია-ს პრინციპისა შედგენილი, უნდა მიეთითოს, რომ შედგენილია ი. გოგებაშვილის მისეფვით; თუ აი ია-ს პრინციპი უარყოფილია, არ შეიძლება ეწოდოს „დედაენა“ (სამწუხაროდ, გვაქვს როგორც ერთი, ისე მეორე შემთხვევაც)...

უცნაურ რამეს ბრძანებთ, ბატონო სიმონ: „საავტორო უფლებებს კი განსაზღვრული ვადა აქვს, რომელიც ყველა საერ-

თაშორისო ნორმითაც კი გასულია“. „დედაენის“ შესახებ არის საუბარი! იურიდიულის გარდა მორალური და ზნეობრივი ნორმებიც რომ არსებობს, ეს არ გავიგიათ? ცხადია, ი. გოგებაშვილი ვერ უჩივლებს ბ. სულაკაურს; მაგრამ თქვენ, განათლების სისტემის ერთ-ერთმა მესვეურმა, მხარი უნდა დაუჭიროთ იაკობის საკუთრების მითვისებას და „იურიდიულადაც გაამაგროთ“ ეს ტაცობა? ზნეობა, მორალი ვახსენე ზევით; თქვენს სისტემაში ასეთი ცნებები „არ მუშაობს“?

ბატონო სიმონ, თქვენ დილექტანტი ხართ ისეთ სფეროში, როგორცაა ქართული ენა და დაწყებითი განათლება, ამიტომ თავს უფლებას არ უნდა აძლევდეთ, ასეთი რამ განაცხადოთ: „დიდი მნიშვნელობა არა აქვს, ბავშვი „აი ია“-ს ისწავლის თუ „აი მე“-ს. მთავარია, წერა-კითხვა ისწავლოს“. ასე შეიძლება ვილაცხამ იმსჯელოს, მაგრამ მისგან, ვისაც სახელმძღვანელოების ბედი აბარია ქვეყანაში, ამგვარი აზრის გამოთქმა დანაშაული მგონია მე...

არაკომპეტენტურობისა და დილექტანტიზმის კიდევ ერთი „ნათელი“ მაგალითია თქვენი მსჯელობა ანბანის სწავლების მეთოდებზე: „სწავლების ორი მეთოდი არსებობს – ანბანური, ანუ მოსწავლე, როცა ასო-ბგერის მიხედვით სწავლობს კითხვას და მეორე, როცა სურათის მიხედვით იცის სიტყვა და ამით იმახსოვრებს საწყის ასოებს. ევროპაში ეს მეთოდია გავრცელებული... ვფიქრობ, რომ ანბანურ სწავლებას მეორე მეთოდი ხჯობს“...

თქვენ რომ ასე ფიქრობთ, ბატონო სიმონ, ეს ცოტას ნიშნავს; მთავარია, რას ფიქრობენ პროფესიონალები. იცით თუ არა, რომ ქართული ენის ბუნების გამო აი ია-ს პრინციპი ზედგამოჭრილია ჩვენი ენისათვის: ეს არის ენა, რომელშიც ერთ ბგერას ერთი ასო შეესაბამება. მაშინ როცა, ევროპულ ენებში ერთი და იგივე ასო სხვადასხვა პოზიციაში სხვადასხვაგვარად იკითხება; კიდევ: ერთი ბგერა ორი, სამი და ოთხი ასოთიც კი გადმოიცემა... ამიტომ

აი ია-ს პრინციპის გამოყენება მათთვის (ევროპული ენებისათვის) შეუძლებელია... ქართულისათვის კი თქვენგან მოწონებული ევროპული მეთოდის გამოყენება უადრესად გაურთულებს ქართულ მოზარდს წერა-კითხვის შესწავლის პროცესს... მაგრამ დამაფიქვდა მეკითხა, ბავშვის ბედი გაინტერესებთ საერთოდ?..

ჩვენ ვწერდით, სულაკაურის „დედაენა“ ერთი თვის მერე გვერდზე გადადეს და „აი იას“ პრინციპზე აგებული „დედაენა“ აიღეს-მეთქი. თქვენ ბრძანეთ, კანონი დაურღვევიათო. ბატონო სიმონ, სანამ დამნაშავედ გამოაცხადებ იმ პედაგოგს, რომელმაც თქვენგან მოწონებული წიგნები შეცვალა გოგებაშვილის „დედაენით“, ის რატომ არ იკითხეთ, რატომ შეცვალეს... უბედურება ის კი არ არის, რომ თქვენ ასეთი აზრები გაქვთ, არამედ ის, რომ თქვენს აზრს მითითების ძალა აქვს...

„დედაენა“ ტრადიციული გზით ვერ ივლისო“, აცხადებთ თქვენ უბოდიშოდ... იქნებ, სანამ ასეთ განცხადებას გააკეთებთ, სჯობდეს ან კონსულტაცია გაიაროთ პროფესიონალთან, ანდა თავად წაიკითხოთ შესაბამისი ლიტერატურა... ნამდვილად, საქმისთვის ასე აჯობებს...

2009 წელი სახელმძღვანელოების საკონკურსო წელია და არ იქნება ურიგო, თუ ჩვენს მოკრძალებულ შენიშვნებს გაითვალისწინებთ... თუმცა არ მაქვს ამის იმედი თქვენგან...

პატივისცემით...

**„საქართველოს რესპუბლიკა“,
7 აპრილი, 2008 წელი**

იაკობ გობეგაშვილის „დედაენა“ ქართულ სკოლაში ბრუნდება; უეუუვებენ?

ასლახან განათლების სამინისტროში კონკურსი გაიმართა ქართული სკოლის პირველკლასელთა სახელმძღვანელოებზე. საკონკურსოდ წარდგენილი იყო ქართული ენის ათი სახელმძღვანელო (ათი „დედაენა“!). განათლების სამინისტრომ გრიფი მიანიჭა ათივეს! პირველი კლასის სახელმძღვანელოთა ავტორები (ასე მოიხსენიებიან სახელმძღვანელოთა შემდგენლები სამინისტროს მიერ გავრცელებულ დოკუმენტებში) არიან:

1. ვ. რაშიშვილი;
2. ნ. გორდელაძე, ნ. ჩხენკელი;
3. ბ. სულაკაური, გ. ბედოშვილი;
4. იაკობ გობეგაშვილი (საზგასმა ჩემია – გ.გ.);
5. ნ. კუპრავა, დ. ნაზირიშვილი;
6. ნ. მაღლაკელიძე, ც. ყურაშვილი;
7. ვ. როდონაია, ლ. ვაშაკიძე;
8. ე. სვანიძე, ლ. ბაკურაძე;
9. ზ. გახანია;
10. ბ. სარია, ლ. ჩიტაიშვილი.

ათი ალტერნატიული სახელმძღვანელო არის პირველ კლასში ქართული ენისა, ათი „დედაენა“! ბევრი კითხვა იჩენს თავს: ბუნებრივად უნდა მივიჩნიოთ ეს ფაქტი? კონკურსი ჰქვია იმ შეჯიბრს, როცა ყველა წარდგენილი სახელმძღვანელო იმარჯვებს? შეიძლება ასეთ ფართო არჩევანს სთავაზობდნენ სკოლებს? ასეთ შემთხვევაში არ უნდა უთხრან, რომელი წიგნი როგორ შეა-

ფასა კომპეტენტურმა კომისიამ (პროგრამებისა და სახელმძღვანელოების ცენტრის ოქმებში რა წერია, ეს არაა მისაწვდომი ყველასათვის)? რით უნდა ინელმძღვანელოს სკოლამ არჩევანის გაკეთებისას? ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, რომ, განათლების სამინისტრო ამ საქმეს თავს ვერ ართმევს და ამით სკოლებს უმძიმეს დღეში აგდებს... მხედველობაში არჩევანის წინაშე დამდგარი პედაგოგები მყავს...

რამდენადაც ჩემთვისაა ცნობილი, არჩევანის გაკეთება მარტივად ხდება: „ავტორები“ და გამომცემლები ზრუნავენ საამისოდ თავიანთი ნაცნობ-უცნობებისა თუ გავლენის სფეროების მეშვეობით (რეალურად არანაირი არჩევანი – საქმის „ჩაწყობა“ ჰქვია ამას); და აღწევენ კიდევ მიზანს. ამ შემთხვევაში **მძიმე დღეში აღმოჩნდება იაკობ გოგებაშვილის სახელმძღვანელო – ავტორი ვერ შეძლებს იზრუნოს საკუთარი წიგნის გავრცელებაზე...**

მოგესხნებათ, ათეული წლების შემდეგ იაკობ გოგებაშვილის „დედაენამ“ ოფიციალურად ახლა მიიღო ნებართვა, უმეგზუროს ქართველ მოზარდს წიგნიერების სამყაროში; მაღლობა ყველას, ვინც ამისთვის იზრუნა... ჩემი დრმა რწმენით, ეს წიგნი საუკეთესოა ჩემთვის ნაცნობ სახელმძღვანელოთა შორის; როგორც ამბობენ, ყველაზე მაღალი შეფასება კონკურსში ამ წიგნმა მიიღო; იგი აკმაყოფილებს სახელმწიფო სტანდარტებით გათვალისწინებულ ყველა მოთხოვნას – მას ახლავს მასწავლებლის წიგნიც და მოსწავლის რვეულიც (გამარჯვებულ „დედაენათა“ უმეტესობა სწორედ იაკობის „დედაენის“ მიხედვითაა შედგენილი; ამ „დედაენათა“ აუკარგზე სხვა დროს ვისაუბრებთ... ისიც ცალკე საუბრის თემაა, უნდა მიეთვისებინათ თუ არა მათ ავტორებს იაკობის წიგნის სახელი...), დღეს პრობლემა სხვა რამეა:

კი, იაკობ გოგებაშვილის „დედაენას“ მიენიჭა სამინისტროს გრიფი, მიეცა ოფიციალური რეკომენდაცია, მაგრამ მიიღებს კი

მას ქართული სკოლა? შეძლებს კი იაკობ გოგებაშვილი „გაუმ-
კლავდეს“ თავის კონკურენტებს („დედაენათა“ „ავტორებს“)? ვნა-
ხით; სიტყვა თქვენზეა, სკოლათა ხელმძღვანელებო, დაწყებითი
კლასების პედაგოგებო, საკუთარი შვილების ბედით დაინტერე-
სებულო მშობლებო!..

**„საქართველოს რესპუბლიკა“,
27 ივნისი, № 130, 2009.**

SIC: ათი „დედაენის“ არნახული კონკურენცია

პედაგოგთა უმეტესობა გოგებაშვილის წიგნის მომხრეა

იაკობ გოგებაშვილი თავის დროზე ძნელად თუ წარმოიდგენდა, რომ თავისი „დედაენა“ როდისმე მაინც საზოგადოებისათვის პრობლემა და თავსატეხი გახდებოდა. მაგრამ XXI საუკუნის ქართველმა განათლების რეფორმატორებმა ამ დიდი საზოგადო მოღვაწის ნაამაგარ და ქართველი ერისთვის ანდერძად გადაცემულ წიგნს გვერდი აუარეს და სკოლაში „აი ია“-ს პრინციპით წერა-კითხვის სწავლება ამოიღეს.

ამის გამო კრიტიკა, გნიახი, ლანძღვა-გინებამდე მისული საყვედურები განათლების სამინისტროს არ ასცდა; არც იმ ახალ „ავტორებს“, რომლებმაც „დედაენა“ ისე გადააკეთეს, რომ შიგ გოგებაშვილისა არაფერი დატოვეს, სახელის გარდა. ეს იმას ჰგავს, ვინმემ ნაწარმოები შექმნას და „ვეფხისტყაოსანი“ დაარქვას.

მაისში განათლების სამინისტროს სახელმძღვანელოების ეროვნულ ცენტრში ათმა „დედაენამ“ მიიღო კონკურსში მონაწილეობა. თუმცა რაღა კონკურსი. ცენტრმა ათივეს გრიფი მიანიჭა. სახელმძღვანელოები კომისიის წევრებმა მხოლოდ ქულებით შეაფასეს, რომელთა შორისაც გოგებაშვილის „დედა ენამ“ ყველაზე მაღალი – 97 ქულა აიღო. ასლა თვითონ სკოლამ და პედაგოგებმა უნდა აირჩიონ მათ შორის მისაღები და საინტერესო წიგნი.

ავტორები და გამომცემლები არნახულ კონკურენციაში ჩაებნენ. ბუნებრივია, ყველამ საკუთარ გამომცემას გაუწია რეკომენდაციები, განსაკუთრებით იმ სკოლებში, სადაც მეტი ნაცნობ-მეგობარი ჰყავთ. მაგრამ ცუდ მდგომარეობაში აღმოჩნდა ის „დედაენა“, რომლის ავტორიც საუკუნის წინათ მიიცვალა.

სარეკლამო მისია „იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოებამ“ ითავა და შეეცადა პედაგოგებისთვის ის პრინციპები შეესხნებინა, რაზედ თავად აღიზარდნენ, მით უფრო, რომ წიგნის რედაქტორი არის საზოგადოების თავმჯდომარე – მღვდელი კონსტანტინე გიორგაძე.

საზოგადოების წევრებმა უკვე თითქმის მთელი საქართველო შემოიარეს და მასწავლებლებს ღიად და საჯაროდ შესთავაზეს საკუთარი პროდუქცია. მნიშვნელოვან დეტალებზე საზოგადოების თანათავმჯდომარე, პროფესორი გიორგი გოგოლაშვილი გვესაუბრება:

– ათივე სახელმძღვანელომ მიიღო გრიფი. ეს არ ნიშნავს კონკურსს, ეს არის უბრალოდ რეგისტრაცია. ეს მოხდა იმიტომ, რომ განათლების სამინისტროში არა აქვთ კრიტერიუმი, რა უნდა დააკმაყოფილოს სახელმძღვანელომ. ამიტომ გრიფი აქვს 97 ქულიან წიგნსაც და 17 ქულიანსაც.

მაგალითად, წინა კონკურსში გაიმარჯვა სუთმა სახელმძღვანელომ. მაშინ ვერ გავიდა ზურაბ ვახანიას „დედაენა“, მან იჩივლა, თუცა ვერ მოიგო, როგორც ჩანს, ამგვარ გართულებებს მოერიდა და ამიტომაც ჩაიქნია ხელი სამინისტრომ ყოველგვარ წესზე, კანონზე და გრიფი ყველას მიანიჭა.

– თქვენ პრეტენზია გაქვთ სახელწოდება „დედაენასთან“ დაკავშირებითაც, სომ?

– დიას. არ შეიძლება ავტორი ეწოდოს ამ ადამიანებს. თუკი „დადაენის“ მიხედვით კეთდება ახალი სახელმძღვანელო, ისინი

არიან შემდგენელი და არა ავტორები. თან „დედაენა“ თუ ჰქვია, ის აუცილებლად უნდა იყოს აგებული „აი ია“-ს პრინციპზე. სხვა ტიპის წიგნების ავტორები არიან ქართული ენის სახელმძღვანელოების ავტორები და არა – „დედაენის“, მაგრამ ამას განათლების სამინისტრო არას დაგიდევთ.

დღევანდელი პირველი კლასის სახელმძღვანელოები შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად. ერთი – რომელიც აგებულია „აი ია“-ს პრინციპზე და მეორე – როცა უარყოფილია „აი ია“-ს პრინციპი, როცა ასოს სწავლება იწყება პირდაპირ სიტყვებით, რომელშიც სხვა უცნობი ასოებია.

– ბატონო გიორგი, ნუ ჩაფუღრმავდებით, რადგან ჩვენს გაზეთში ამაზე საკმაოდ ვრცლად წერდით. მაგრამ საინტერესოა ერთიც, რატომ აქვს დიდი მნიშვნელობა გოგებაშვილის პრინციპს, თუკი შედეგი ერთნაირია: ყველა პირველკლასელმა უკვე იცის წერა-კითხვა.

– შედეგი ერთნაირი გვაქვს, მაგრამ რა ძალის, რა ენერჯის დანარჯვით მივიყვანეთ ბავშვი ამ შედეგამდე. ბავშვი „აი ია“-ს პრინციპის მიხედვით სწავლობს ლაღად, მარტივად, ხოლო როცა მთელ სიტყვას აძლევენ, სადაც მხოლოდ ერთი ასოა ნაცნობი და დანარჩენი – უცნობი, რთულია. თან რა ძალა გვადგას, არ არის ამის აუცილებლობა, უცხოელების წამბაძველობა რომ არა.

ბავშვი ნაკლებად ძაბავს გონებას, არ წვალობს, იოლად სწავლობს სათითაოდ ასოებს... ამის შესახებ ბევრი თქმულა და დაწერილა; ალბათ მათაც იციან, მაგრამ...

– საინტერესოა მასწავლებლების არჩევანი. თქვენი პრეტენზია არის ისიც, რომ განათლების სამინისტრომ არ მიუთითა კონკრეტულად, რა კრიტერიუმით იხელმძღვანელონ წიგნის არჩევისას?

– დიას. მხოლოდ ქულებით შეაფასეს სახელმძღვანელო და ამის მიხედვით შეაფასებენ პედაგოგებიც? მე არ შემსვენდრია მასწავლებელი, რომელსაც რაიმე პრეტენზია გამოეთქვა გოგე-

ბაშვილის წიგნის მიმართ. პედაგოგებთან შესვედრებზე ცხოველი კამათი მიმდინარეობდა და პირიქით, ყველა გამოთქვამდა საყვედურს იმის გამო, რომ არ ეძლეოდათ საშუალება „აი ია“-ს პრინციპით სწავლებისა.

– თუმცა აქამდეც იყო ასეთი პრინციპით აგებული რამდენიმე სასელმძღვანელო. მასწავლებელს სომ აქვს არდადეგებზე დრო, რომ სასურველი წიგნი აირჩიოს, გულისყურით გაეცნოს ყველას?

– სამწუხაროდ, არა აქვს. სკოლების ბიბლიოთეკები ყველა სასელმძღვანელოს არ იძენენ. თანაც, კონკურსის შედეგი იგნისში გამოქვეყნდა. სოლო ასლა რამდენიმე დღეში ყველა სკოლამ ოფიციალურად უნდა მოითხოვოს ის წიგნი, რომელსაც საბოლოოდ აირჩევს. სხვათა შორის თელავის საჯარო სკოლას არჩევანი უკვე გაკეთებული ჰქონდა, მაგრამ ჩვენთან კონსულტაციის შემდეგ არჩევანი შეცვალა.

– თქვენ შემოიარეთ თითქმის მთელი საქართველო, რეკომენდაცია გაუწიეთ მხოლოდ გოგებაშვილის „დედაენას“. კონსტანტინე გიორგაძის რედაქტორობით შედგენილ სასელმძღვანელოში დიდი დოზით იყო რელიგიური თემატიკა. ასლაც ასეა?

– არა, კორექტივები შეტანილია, სოლო რელიგიური ნაწილი თითქმის მოიხსნა. მესამე კლასში იქნება გადატანილი. დარჩენილია საანბანე ნაწილი და დამატებულია სავარჯიშოები, ძალიან კარგად გაკეთებული წიგნია, რადგან მასზე იმუშავეს გამოცდილმა პედაგოგებმა, ფსიქოლოგებმა, ოფთალმოლოგებმა და სხვებმა. იქ ყველა პარამეტრია გათვალისწინებული. მხოლოდ ორიოდ ცვლილება შევიდა საანბანე ნაწილში. მაგალითად, ასო „გ“ გოგებაშვილის ბოლო გამოცემაში ისწავლებოდა სიტყვით „ნამგალი“, სოლო „ჯ“ – სიტყვით „ჯარა“. თანამედროვე ბავშვისთვის ორივე მეტნაკლებად უცნობი საგანია, ამიტომ ესენი შეიცვალა „ანგელოზით“ და „ჯვრით“. „ანგელოზი“ თვით გოგებაშვილმა გამოიყენა ადრინდელ რედაქციაში.

ი. გოგებაშვილის მთავარი პრინციპიც ეს იყო. ბავშვისთვის ნაცნობი და გასაგები უნდა იყოს საგანი რომლის ადმინისტრაციულ სიტყვასაც ვასწავლით. სურათს რომ დაინახავს, უნდა მინდვდეს და იცოდეს, რა ჰქვია საგანს და ზუსტად ის სახელი უნდა ეწეროს ქვევით.

ეს არის პირველი კლასის სახელმძღვანელო, სოლო მეორე და მესამე კლასის სახელმძღვანელოც მზადდება და მოსწავლეებს დასვდებათ, როცა იქ მივლენ.

– მოკლედ, ბატონო გიორგი, „დედაენა“ მკაცრ კონკურენციაში ჩაება?

– საკმაოდ მძიმე და არაპატიოსან კონკურენციაში. მასწავლებელს როცა მხოლოდ ქელას სთავაზობ და სხვა არაფერს, ეს არ არის ჯანსაღი კონკურენცია. უბედურება ის არის, რომ არ ვიცით, რა უნდა დააკმაყოფილოს სახელმძღვანელომ.

ყველა ავტორი, რომ გაამართლონ თავიანთი ავტორობა, ისეთ პრინციპებს ცვლიან, რომელიც საერთოდ უარყოფს გოგებაშვილს; მაგალითად, როცა ბავშვს ასოებს ასწავლიან სიტყვებით: ბელურა, შოშია, ნონობი და ეკითხებიან... ეს რა არის, პასუხი – ერთია: ეს არის ჩიტი. იმიტომ, რომ პირველკლასელისთვის ყველა ეს ფრინველი ერთნაირია...

სხვა სახელმძღვანელოებში ტექსტებიც შეცვლილია. შემოდის ისეთი მასალა, რომელიც მაინცდამაინც ღირებულს არაფერს აძლევს ბავშვს, გოგებაშვილის წიგნში კი ზნეობრივ-მორალური ტექსტებია, რომელიც გაიმართა თანამედროვე სალიტერატურო ენის ნორმებით.

– თანამედროვე რეფორმა გულისხმობს ბავშვის უნარ-ჩვევის გამომუშავებას. ამას თუ ამართლებს გოგებაშვილის „დედაენა“?

– აკმაყოფილებს ყველა პრინციპს, რაც ბავშვისთვის აუცილებელია.

– მაგრამ ტექსტები არ უნდა გათანამედროვედეს? დღეს, როცა საკმაოდ რთულად აღსაქმელ მულტფილმებს კარგად იგებს ბავშვი, მას აინტერესებს კოსმოსი, კომპიუტერი... XIX საუკუნის და XXI საუკუნის ბავშვის ფსიქოლოგია სომ სხვადასხვანაირია?

– ამას გულისხმობს „დედაენის“ გაუკეთება, რასაც იაკობი ითხოვდა... და არა გაუარესებას. მასში მთავარი და არსებითი არის საანბანე ნაწილი, სოლო მომდევნო პერიოდის ტექსტები ეპოქისა და დროის შესაბამისად უნდა შეიცვალოს, ის თანამედროვეობას უნდა შეესაბამებოდეს. იაკობ გოგებაშვილი თვითონვე ამბობდა, როგორც კი „დედაენას“ გაუკეთება მოაკლდება, მოკვდებაო. ეს არ ნიშნავს პირველივე გაკვეთილზე კოსმოსზე საუბარს. გოგებაშვილის პრინციპია მარტივიდან რთულისაკენ და არა პირიქით. როცა ასეთ პრინციპს არღვევ და მერე გოგებაშვილს უწევ კონკურენციას, ეს არის „სახსრის ტრფიალი და კუჭის პრინციპი“ (იაკობის ციტატა). სახელმძღვანელოს შედგენა მომგებიანია, რაც აბრძოლებს ვიღაც-ვიღაცებს გოგებაშვილის წინააღმდეგ.

ესაუბრა თეა მონია
„საქართველოს რესპუბლიკა“,
14 ივლისი, 2009

განათლების სამინისტრომ გოგებაშვილის „დედაენას“ ცხრა ლახვარი ჩასცა

ასლახან განათლების სამინისტროში ჩატარდა კონკურსი პირველკლასელთა ქართული ენის სახელმძღვანელოებზე. საკონკურსოდ წარმოდგენილი იყო ათი სახელმძღვანელო. კონკურსი უჩვეულო ფორმატით წარიმართა, განათლების სამინისტრომ ათივე საკონკურსო წიგნს გრიფი მიანიჭა. მათ შორის იყო იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენაც“. ეროვნულ სკოლებში „დედა ენის“ სახელმძღვანელოებთან დაკავშირებით შექმნილ სიტუაციაზე გვესაუბრება ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ენათმეცნიერების ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, პროფესორი გიორგი გოგოლაშვილი.

– ბტონო გიორგი, რა კრიტერიუმით ისელმძღვანელოს სკოლამ „დედა ენის“ სახელმძღვანელოს შერჩევას და, საერთოდ, რამ გამოიწვია ასეთი ფართო არჩევანის შეთავაზება?

– ქართულ ენას ეროვნულ სკოლაში დღეს ისეთივე ბედი აქვს, როგორც მთელ საქართველოში. ამჯერად პირველ კლასში ათი ალტერნატიული სახელმძღვანელოა, რომელთა ავტორები არიან: 1. იაკობ გოგებაშვილი; 2. ნ. გორდელაძე, გ. ჩხენკელი; 3. ბ. სულაკაური, მ. ბედოშვილი; 4. ვ. რამიშვილი; 5. ნ. კუპრავა, დ. ნაზირიშვილი; 6. ნ. მაღლაკელიძე, ც. ყურაშვილი; 7. ვ. როდონია, ლ. ვაშაკიძე; 8. ე. სვანიძე, ლ. ბაკურაძე; 9. ზ. ვახანია; 10. ბ. სარია, ლ. ჩიტაიშვილი.

ასლა გვეითებით, კონკურსი ჰქვია იმ შეჯიბრს, რომელშიც ყველა წარმოდგენილი სახელმძღვანელო იმარჯვებს? ეს

უბრალოდ რეგისტრაცია... – ამან გამოიწვია ფართო არჩევანი. არ ვიცით, კომპეტენტურმა კომისიამ რომელი სახელმძღვანელო როგორ შეაფასა, რადგან პროგრამებისა და სახელმძღვანელოების ცენტრის ოქმები ყველასთვის ხელმისაწვდომი არაა. არავინ იცის, არჩევანის გაკეთებისას რით უნდა ისე ხელმძღვანელოს სკოლამ. აქედან ნათელია, განათლების სამინისტრო თუ როგორი სირთულის წინაშე აყენებს პედაგოგებს. მათ წიგნებს არ აჩვენებენ, რესურს-ცენტრებში მხოლოდ ამ სახელმძღვანელოთა სიები დარიგდა. საქმე ის გახლავთ, რომ ავტორები და გამომცემლები თვითონ ზრუნავენ თავიანთ სახელმძღვანელოთა დამკვიდრებისათვის; ამბობენ, სახელმძღვანელოების გამსაღებლებს თანხის რაღაც ნაწილზე ურიგდებიან, რის შედეგადაც ეროვნულ სკოლებში მახინჯ სახელმძღვანელოებს ვიღებთ. ჩვენ უკვე ვიცნობთ ამგვარად „გამარჯვებულ“ სახელმძღვანელოთა უმეტესობას. სრული პასუხისმგებლობით ვაცხადებ, ზოგიერთი მათგანის სკოლაში შეტანა დანაშაულია! ასეთ სიტუაციაში ცუდ დღეშია იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენა“, რომელიც, რა თქმა უნდა, საუკეთესოა შეთავაზებულ სახელმძღვანელოთა შორის. რამდენადაც ვიცი, ყველაზე მაღალი შეფასება კონკურსში ამ წიგნმა მიიღო.

– იქნებ, „დედა ენა“, რომელზეც თაობები იზრდებოდნენ, დღევანდელი გადასახედიდან მოძველდა...

– ვერ დაგეთანხმებით, იგი თავისი შინაარსით აკმაყოფილებს სახელმწიფოს სტანდარტებით გათვალისწინებულ ყველა მოთხოვნას; მას ახლავს მასწავლებლის წიგნიც და მოსწავლის რვეულიც. გამარჯვებულ „დედაენათა“ უმეტესობა სწორედ იაკობის „დედაენის“ მისედეფითაა შედგენილი.

გვქონდა შესაძლებლობა, თვალი მიგვედევნებინა, თუ როგორ ხდება სკოლებში სახელმძღვანელოთა არჩევა. პროტექციონიზმი და უსამართლობა ამაზე შორს ვერ წავა.

ასეთ სიტუაციაში ვეჭვობ, იაკობ გოგებაშვილი დანარჩენი ავტორების საქმის „ჩაწყობას“ გაუმკლავდეს! მთავარია, რა პოზიციას აირჩევენ სკოლების სელმძღვანელები, დაწყებითი კლასების პედაგოგები, საკუთარი შვილების ბედით დაინტერესებული მშობლები. ბავშვს თუ პირველი ნაბიჯი სწორად ვერ გადავადგმევინებთ, ის სიარულს ვერ ისწავლის. მით უმეტეს, დღეს დედაენას არნახულ კონკურენციას უცხო ენების მოჭარბებული სწავლება უწევს. გოგებაშვილი ამბობდა: „დედაენის გაცვლა უცხო ენაზე, ამდებლებს კაცის გონებასა და უსუსტებს ზნეობრივ ძალასა... თუ იგი გენიოსად იყო დაბადებული, გამოვა მხოლოდ შესანიშნავი ნიჭის პატრონი, თუ ნიჭიერად იყო გაჩენილი, საშუალო ნიჭის ადამიანი შეიქმნება და თუ ბუნებისაგან დაყოლილი ჰქონდა უბრალო ნიჭი, მტკნარ სიტუტუცეზედ ჩამოსტება“. განათლების სამინისტრომ კი სტანდერტების გვერდით ჩაწერა შენიშვნა: მართალია, წესით, უცხო ენის სწავლება მასამე კლასიდანაა მიღებული, მაგრამ, თუ სურვილი ექნებათ სკოლებს, შეუძლიათ უცხო ენის სწავლება პირველი კლასიდან დაიწყონ. ასე რომ, სწავლება „თუ გინდაზეა“. ჩვენ კი ყოველივე ამას თვალს ვუსუჭავთ, როდესაც საგანმანათლებლო პოლიტიკა ბავშვის გონების საზიანოდაა მიმართული. ისევ გოგებაშვილს დავიმოწმებ: „საჭიროა საქართველოს ეროვნულ ეტლში შევავბათ ძირში ქართული ენა და კევრად მივუბათ რუსული ენა და სხვა ენები“.

- ხშირად ისმის ჩივილი, რომ ეროვნულ საგამოცდო პროგრამებში ის საკითხები შედის, რომლებიც სკოლებში არ ისწავლება, ნუთუ ეს მართალია?

- აღნიშნული პრობლემა, სამწუხაროდ, არსებობს. ამას ქმნის პრინციპულად განსხვავებული ალტერნატიული სახელმძღვანელოები, ერთიანი სტანდარტებისა და ერთიანი პროგრამების უქონლობა. V და VIII კლასების ალტერნატიული სახელმძღვან-

ნელოები თემატიკითაც და მეთოდითაც პრინციპულად განსხვავებულია ერთმანეთისაგან. ერთ სკოლაში მოსწავლე ერთი სახელმძღვანელოთი სწავლობს, მეორეში – მეორეთი. IX-XI კლასებში ქართული ენის სახელმძღვანელოს ჰქვია „ქართული ენა და ლიტერატურა“, სადაც ენა როგორც სისტემა საერთოდ არ ჩანს, თუ არ ჩავთვლით იმას, რომ გზადაგზა, ფრაგმენტულად, ლიტერატურული ნაწარმოების ქვემოთაა მიწერილი ენის საკითხები. X კლასის სახელმძღვანელოს „ქართული ლიტერატურა ჰქვია“, სადაც ენა საერთოდ არ ჩანს. XII კლასის სახელმძღვანელოს აწერია „ქართული“. რას ნიშნავს „ქართული?“ ეს სომ რაღაცის მსაზღვრელია?... სინამდვილეში მასში ქართველი მწერლების გვერდით 16 უცხოელი ავტორია შესული, მათ შორის: კაფკა, ჰესე, ჰემინგუეი, მორუა, ვიონი და სხვა. რას იშნავს ამ შექმნილებაში „ქართული“?..

შეუთანხმებლობა განათლების სამინისტროს ორ ცენტრს შორის – პროგრამების, სახელმძღვანელოებისა და შეფასების ეროვნულ ცენტრსა და ეროვნული გამოცდების ცენტრს შორის – მიუტყვევებელ შეცდომებს წარმოშობს. საგამოცდო პროგრამებში ისეთი საკითხები შედის, რომლებიც ან რომელიმე ალტერნატიულ სახელმძღვანელოში არ არის, ან – არც ერთ მათგანში. ეს უბრალო დარღვევა არა არის, ეს დანაშაულია, რაც სერიოზული განსჯის საგნად უნდა იქცეს.

– ყველაფერი ეს განათლების შესვეურთა არაკომპეტენტურობის ბრალია?

– განათლების სამინისტროს თუ იმ კონტექსტში მოვიაზრებთ, რაც ქართული ენის წინააღმდეგ ხდება, აღმოჩნდება, რომ ეს ყველაფერი მიზანმიმართულია. მირჩევნია, ვიფიქრო, რომ რაღაც არ იციან და ეშლებათ... გადაავლეთ თვალი, რა ხდება ირგვლივ... თუნდაც: აღდგენილ „ივერიის“ შენობას ყველა მხრიდან ამშვენებს წარწერა Redisson, ეროვნული შინაარსის ქართული

წარწერა კი გაქრა. ბარნოვის ქუჩაზე ჩინეთის საელჩოს ფირნიშზე მხოლოდ ინგლისური და ჩინური წარწერებია; დასავლეთ საქართველოში ტრასა წაღეკა თურქულმა წარწერებმა... ასეთ მაგალითებს ვერ დავთვლით...

არის შემთხვევები, როდესაც სამსახურის დაწყების მსურველებს უცხო ენის ცოდნას სთხოვენ იმ შემთხვევაშიც, როცა ამის აუცილებლობა არაა; მაშინ, როდესაც საქართველოს მოქალაქეს კონსტიტუციური უფლება აქვს, თავის სამშობლოში მშობლიური ენის ცოდნით იცხოვროს და იასრებოს. სხვანაირად ეს მისი უფლებებისა და ეროვნული ინტერესების შელახვაა.

სახელმწიფომ იმაზეც უნდა იზრუნოს, კომპიუტერთან რომ მივიდეთ ან მობილურით ვისარგებლო, არ უნდა მჭირდებოდეს ინგლისური ან რუსული ენის ცოდნა, მას ქართული მენიუც უნდა ჰქონდეს. ამ თვალსაზრისით, ბოლშევიკები უფრო ყურადღებიანი იყვნენ თავის დროზე. აუცილებლად უნდა დავსვათ საკითხი, მოგვეცეს ჩვენს ქვეყანაში ქართულად ცხოვრების უფლება. ეროვნულ სკოლებში აღდგეს ეროვნული სასწავლო პროცესი და განათლების საკითხს სერიოზულობა დაუბრუნდეს. ჩვენი პოლიტიკა შეიღებს განათლების მისაღებად უცხოეთში აგზავნის. ეს ის „ბეწვის ხეა“, რომელზეც დიდი ილია ჯერ კიდევ 1861 წელს წერდა. უცხოეთში განათლების მისაღებად წასული ჩვენი შვილები ფეხქვეშ შეიძლება ის „ბეწვის ხე“ ჩაწყდეს და მათ სამშობლოსთან კავშირი დაკარგონ...

ფრთხილად, ქართველებო! ენათა აღრევათ თვით ბაბილონის გოდოლი დაანგრია.

ესაუბრა ლალი შაშიაშვილი

**„საქართველო და მსოფლიო“,
15-21 ივლისი, 2009**

ნაწილი III

ლიბილნარკვი ასოციაციები

...

რამდენიმე პარლამენტარს ეროვნული გამოცდების ზოგადი უნარ-ჩვევების ტესტზე პასუხების გაცემა სთხოვეს. ითქვა, VI-VII კლასელი ბავშვები უკვე პასუხობენო... მათ მიერ შევსებული ხელნაწერი დოკუმენტები აჩვენეს ტელევიზიით: ძ-ს მაგივრად ხ-ს წერდნენ, შ-ს მაგივრად – წ-ს...

პარლამენტარებსა და მთავრობის წევრებს ჰკითხეს, ბოლოს რა სპექტაკლი ნახეთო და ვერ გაინსენეს...

სახელმწიფო კანცელარიის უფროსი მონდომებით ამტკიცებდა, ამ შენობაში გასეთებს არავინ კითხულობსო...

ერთი პოპულარული ტელეწამყვანი სშირ-სშირად იმეორებდა, რომ მას უმაღლესი განათლება არა აქვს...

წერა-კითხვასთან ასე დემონსტრატულად დაპირისპირებულ ხალხზე რომ ვფიქრობ, ილია ქავჭავაძის ერთი პერსონაჟის ნათქვამი მახსენდება: „მე თუ წიგნი არ ვიცი, კაცი აღარ ვარ, ქუდი არ მსურავს, განა! სორცი მე არ მაკლია და ფერი!“

...

მ. ჯავახიშვილს 1930 წელს უნეირო ქართულის მაგალითად ჩაუწერია „ორსული ძროხა“...

დღეს დასავლური განათლების სოფლის მეურნეობის მინისტრი პ. ცისკარიშვილი რუსთავი-2-ის ეთერში ასე საუბრობს: „ჰოლანდიიდან შემოვიყვანთ ქალ ძროხებს; მაღალია მათი წველადობა; ისინი ყოველ წელს შობენ სბოს, თანაც 90% ქალი სბოა“ (5. II. 2006. ბიზნეს-კურიერი)...

დილარ საბულიანი: ეს უნდა იცოდეს მოსახლეობის მთელმა ნაწილმა (23. II. 2006. კურიერი)...

პოლა: ეს მინისტრი მერე დააწინაურეს და საკანონმდებლო ორგანოში უძრავლეობის ლიდერი გახდა... ის გამგებელიც დააწინაურეს და საკანმდებლო ორგანოში წამოასკუპეს... ასეთ მაგალითებს თვლა არა აქვს... ინგლისში პრემიერმინისტრ ტონი ბლერს იმპიჩმენტი კინალამ მოუწყვეს, რომელიდაც სიტყვას სწორად ვერ წერო...

გვიანი მინაწერი: პრეზიდენტის საუბრიდან (მუსროვანის ინციდენტის კომენტარებისას) – „კაცს თავი უნდა ებას თავზე“... „იგი ემუშავება მტერს გაცნობიერებულად“...

...

დღეს (25. XII. 2008) სამების ტაძარში მიხეილ სააკაშვილმა სიაბაყით გაისხენა 1978 წლის 14 აპრილი, როცა „ქართველ ხალხს მოუნდომეს სახელმწიფო ენის წართმევა და არ გამოუვიდათ“...

გამახსენდა: „გარდების რეგოლუციის“ შემდეგ –

გაუქმდა პრეზიდენტთან არსებული ქართული ენის სახელმწიფო კომისია;

გაუქმდა ენის სახელმწიფო პალატა;

გაუქმდა პარლამენტში ქართული ენის ქვეკომიტეტი;

გაუქმდა ყველა რადიო და ტელეგადაცემა, რომელიც ქართულ ენას ეძღვნებოდა...

შემცირდა ქართული ენის საათები ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში...

ქართული აღარაა სავალდებულო საგანი უმაღლეს სასწავლებლებში...

და სწვა... და სწვა...

ჰოდა, „არ გამოუვიდათ“ მაშინ, მაგრამ... გამოუვიდათ ანლა...

...

ივანე ჯავახიშვილი წერს: იანოვსკიზე დიდი მტერი ქართულ ენას არ ჰყოლიათ. იანოვსკი XIX საუკუნის ბოლოს იყო კავკასიაში მზრუნველი განათლების დარგში. მან გამოაქვეყნა გეგმა სახალხო სკოლების მოწყობის შესახებ ჩვენს ქვეყანაში. ეს იყო ქართული განათლების სისტემის განადგურების, ქართული ენის დათრგუნვის პროგრამა... ამის გამო მისცა ივანე ჯავახიშვილმა ასეთი შეფასება... იანოვსკის ილია ჭავჭავაძემ და იაკობ გოგებაშვილმა უპასუხეს; იაკობს პირადი შეხვედრებიც ჰქონდა იანოვსკისთან... ეს გრძელი თემაა; მოდით, მოკლედ მოვჭრათ: იანოვსკიმ, და შესაბამისად რუსეთის იმპერიამ, უკან დაიხია...

უნივერსიტეტის დიდი სამეცნიერო საბჭო, მეცნიერებათა აკადემია, განათლებული და წიგნიერი საქართველო რამდენიმე წელი უმტკიცებდა ლომაიას და მის გუნდს (ხუბუასნაირებს), იღუპება ქართული განათლება და მეცნიერებათა მაგრამ... იანოვსკი და რუსეთის იმპერია გაცილებით უფრო შეგნებით მოეკიდა ქვეყნის ინტერესებს... ვაი ჩვენი ცოდვა: იანოვსკი სანატრელი გაგვიხდა ლომაიას (და მისნაირების) შემყურეს...

...

„თქვენი არ ვიცი და, მე კი დარწმუნებული ვარ: რაც ჩვენმა მოსისხლე მტრებმა საუკუნეთა მანძილზე, საქართველოს მრ-

ვალგისი დალაშქვრით ვერ შეძლეს – სულ მალე მიაღწევენ
ესენი, მოისპობა ენა ქართული! – უკეთუ ასე გაგრძელდა და
ხმა არ აიმაღლა ვინმემ“, – წერდა მუსრან მაჭავარიანი ამ
ორმოციოდე წლის წინათ... თქვენ რა, გეგონათ რომ ახლა ით-
ქვა ეს? თუ ასე იფიქრეთ, „ესენი“ ვინ გეგონათ?.. კი, მეც ასე
მეგონა, ხანამ თარიღს დავხედავდი...

სარჩევი

ნაწილი I

წინათქმა	3
ბედი ქართული ენისა მესამე ათასწლეულის კარიბჭესთან (<i>ყურადღებას ვთხოვ საქართველოს წელიწადღებებს</i>).....	5
არსებობს თუ არა ქართული ენის სახელმწიფო კომისია, ანუ „რა შეესაბამება სინამდვილეს“	14
დაიხ, არ ვივარგებთ ასე დაშორიშორებული (<i>ღია წერილი ბატონ ოტია იოსელიანს</i>).....	19
რას იტყვის ჩვენზე შთამომავლობა? (<i>ღია წერილი საქართველოს პარლამენტის განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის კომიტეტის თავმჯდომარეს, ბატონ ნოდარ გრიგალაშვილს</i>).....	29
ფართომასშტაბიანი ომი ქართული ენის წინააღმდეგ (<i>მიმართვა საქართველოს პრეზიდენტს, ბატონ მიხეილ სააკაშვილს</i>).....	37
დედაენაზე ზრუნვა ბოლშევიკებისაგან უნდა ვისწავლოთ... ..	40
ქართული ენა აღარ არის სავალდებულო უმაღლესი სასწავლებლების ყველა ფაკულტეტზე	45
ქართული ენა და ეროვნული აკადემია.....	53

ნაწილი II

დედაენა – იაკობის სიტყვათშემოქმედების ნაყოფი	55
ვისია „დედაენა“?	63
დილეტანტიზმი და არაკომპეტენტურობა დაღუპავს ქართულ სკოლას (ღია წერილი სიმონ ჯანაშიას)	68
იაკობ გოგებაშვილის „დედაენა“ ქართულ სკოლაში ბრუნდება: შეუშვებენ?	72
SIC: ათი „დედაენის“ არნახული კონკურენცია (პედაგოგთა უმეტესობა გოგებაშვილის წიგნის მომხრეა)	75
განათლების სამინისტრომ გოგებაშვილის „დედაენას“ ცხრა ლახვარი ჩასცა	81

ნაწილი III

ღიმილნარევი ასოციაციები	86
-----------------------------------	----

გ. გოგოლაშვილის წიგნები

1. დრო-კილითა მეორე სერიის ფორმები ახალ ქართულში, 1984 წელი
2. ქართული ზმნის უღვლილების სისტემა, 1988 წელი
3. ქართული ენის ზმნური ფუძეების ლექსიკონი, 1989 წელი
(თანაავტორები ც. კვანტალიანი, დ. შენგელია)
4. ქართული ენის სახელზმნური ფუძეების ლექსიკონი, 1991 წელი
(თანაავტორები ც. კვანტალიანი, დ. შენგელია)
5. ფიქრები დედაენაზე, 1997 წელი
6. ერთხელ საქართველოში, 2000 წელი
(თანაავტორი თ. ხმალაძე).
7. მარადიულნი თანამედროვენი, 2000 წელი
8. „დედაენა“ – წიგნთა წიგნი, 2001 წელი
9. ქართული – ენად შემკული და კურთხეული, 2004 წელი
10. ბედი ქართული უნივერსიტეტისა ათასწლეულის კარიბჭესთან, 2006 წელი
11. ასოციაციები, ვარდისფერი პარადოქსები, 2009 წელი
12. ქართული სალიტერატურო ენა
(ისტორია და თანამედროვეობა), 2009 წელი
13. წბედი ქართული ენისა ათასწლეულთა მიჯნასთან, 2009 წელი